

Днес в броя

МОН публикува промени в моделите за НВО по математика в VII и X клас и примерни задачи

Иглика Василева, преводач:
„Всички вярваме, че знаем български, но истината е — не докрай. Сега има много курсове за преводачи на художествена литература. Но независимо от тях, бих могла да препоръчам, че най-добрият тренинг в това отношение са редакторите“

Доц. д-р Димитър Желев, зам.-декан на Геолого-географския факултет на Софийския университет: „В средата на XX век има погрешно разбиране в западните страни, че географията, едва ли не, е приключила като наука и всичко вече е открито. Но историята показва, че това не е така“

Българска академия на науките
www.bas.bg

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 37 (1732) 18 – 24 септември 2025 г. Година XXXIII. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,90 лв. / 0,97€

Снимка Олег Попов

Първият звънец на 15 септември събра в клас над 716 000 ученици и близо 74 000 педагози, сред тях и тези от столичното 119. СУ

35 млн. лв. за борбата с агресията в училище

Целта на новата процедура е формиране на благоприятна среда за пълноценно личностно израстване на учениците

Държавни, общински и частни школа могат да кандидатстват с проектни предложения за финансиране на дейности по процедура „Превенция и предотвратяване на тормоза и насилието и намаляване агресията в училищата“ до 17,30 часа на 15 декември 2025 г. чрез Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС (ИСУН). Процедурата се изпълнява по Програма „Образование“ 2021 – 2027 г. Размерът на безвъзмездната финансова помощ по нея е 35 млн. лв., от които 28,724 млн. лв. финансиране от Европейския социален фонд и 6,275 млн. лв. от националния бюджет. Максималният размер на средствата за един проект е 350 000 лв., а максималната продължителност за изпъл-

нението – 36 месеца. Това става ясно от насоките за кандидатстване по процедурата, които са публикувани на интернет страницата на Изпълнителната агенция „Програма „Образование“.

Основната цел е формиране на благоприятна училищна среда за пълноценно личностно израстване на учениците. Специфични цели са насочени към прилагане на ефективни модели за осигуряване на сигурна приобщаваща среда; повишаване на компетентностите и уменията на участниците в образователния процес за прилагане на форми и методи за противодействие на агресията, тормоза и насилието в училище; подобряване на междуетностителното сътрудничество и взаимодействие за пре-

венция и противодействие на агресията, тормоза и насилието в училище.

Дейностите могат да бъдат насочени към ръководните екипи на училищата, учители и непедагогически персонал, ученици и техните родители. Заложено е по процедурата да бъдат подкрепени 44 366 ученици на възраст под 18 години. Същият брой родители се очаква да бъдат подкрепени в процеса на приобщаващото образование. Над 5400 педагогически специалисти и непедагогически училищен персонал ще бъдат обучени за прилагане на програми или методи за противодействие на тормоза и насилието, за създаване на по-позитивна училищна и учебна среда.

На стр. 2

1562 лв. стипендия за докторанти

С 27,3% се увеличава стипендията на докторантите в държавните висши училища и научни организации, като тя достига 1562 лв. месечно, което е с 335 лева повече от настоящия размер, реши Министерският съвет. С 15% се увеличават и месечните стипендии за студентите – минималният размер на стипендията се вдига от 120 на 150 лева, а максималната стипендия се повишава от 200 на 250 лева.

От повишените стипендии ще се възползват 4079 докторанти. От тях 3802 се обучават във висши училища, а 277 – в научни организации. За изпълнение на решението са необходими 8 468 000 лева, които са заложили в централния бюджет за годината. Мярката ще влезе в сила от 1 октомври 2025 г., а тази за студентските стипендии – веднага след обнародването на проекта.

Привеждането на размера на стипендията за докторанти е в съответствие с измененията на минималната работна заплата. Размерът ѝ не може да е по-малък от 150% от минималната работна заплата за страната за последните 12 месеца. **АЗ·БУКИ**

526 школа ще имат статут на иновативни

Иновативните училища в България ще бъдат 526 през учебната 2025/2026 г. В одобрения от Министерския съвет списък влизат училища от 191 населени места от 136 общини от всички 28 области в страната.

От тях 76 училища не са били иновативни за учебната 2024/2025 г., а 450 училища са били в Списъка и досега. Те разработват и въвеждат нови методи на преподаване, внедряват иновативни елементи в организацията и съдържанието на обучението, усъвършенстват управлението си и обменят добри практики помежду си.

Списъкът на иновативните училища се приема от МС за девета година като мярка, насочена към подобряване качеството на образованието, формиране на професионални общности в училищата и между училищата, подкрепа за надграждане на култура на иновациите, на креативно мислене и нововъведения. **АЗ·БУКИ**

В МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

Правителството отпусна 1 650 000 лева от централния бюджет на МОН за предоставяне на държавна финансова подкрепа при кредитирането на студенти и докторанти. Допълнителните средства са необходими заради растящия размер на кредитите, които се изискват предсрочно поради непогасяване от получателите или поради настъпване на определени обстоятелства – смърт на кредитополучателя, трайна неработоспособност, раждане/осиновяване на второ или следващо дете в рамките на 5 години от изтичането на ератисния период.

35 млн. лв. за борбата...

От стр. 1

Школата могат да реализират дейности, насочени към повишаване на управленския капацитет и педагогическите умения на училищно ниво. Директори, заместник-директори, педагогически специалисти, психолози, педагогически съветници, непедагогически персонал и други могат да участват в конференции, кръгли маси, дискуссионни форми, учебни посещения в други училища, насочени към управление на конфликти на училищно ниво, за превенция на насилието и агресията в училище. Педагогическите специалисти и непедагогическият училищен персонал могат да участват в обучения за развиване на умения за ефективно взаимодействие между училищния персонал и учениците или за умения за ефективно взаимодействие с родители.

За подобряване на условията за сигурна училищна среда може да бъде сформирано звено „Медиация“ с участието на педагогически и непедагогически специалисти, родители, ученици, външни специалисти, експерти, изявени лидери, авторитети или инфлуенсъри сред учениците с положителен пример и постижения в различни сфери на обществен живот.

В резултат на тази дейност следва да бъде разработен или актуализиран план на училищно ниво за превенция и справяне с тормоза, насилието и агресията с механизъм за наблюдение за прилагането на училищния подход по Националния механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, както и да бъде формирано и активирано звено „Медиация“.

Друга част от дейностите по процедурата могат да бъдат насочени към ефективна работа с родители и взаимодействие с местната общност. Тя може да включва групов интензивна работа с родители за развитие на социални умения и компетентности за осигуряване на подкрепяща семейна среда или активиране на родителски клубове и участието им в процеса на групов медиация. Участието им в училищни инициативи като седмица, месец или година без тормоз и насилие в училище и провеждането на индивидуални консултации и медиация с родители също са част от формите, които могат да се провеждат в школата по разработения от тях проект.

Дейностите могат да бъдат насочени и към ангажиране на местните общности и заинтересованите страни за превенция на тормоза и насилието в училище и намаляване на агресията чрез информационни кампании на местно и училищно ниво. Могат да се провеждат и местни и училищни събития, включително виртуални, за насърчаване на гражданската комуникация и нетърпимостта към насилието и тормоза в училището и квартала.

С цел развиване на социално-емоционални умения на учениците могат да се провеждат работилници, дискусии за психологическа и социално-комуникативна подкрепа на учениците в клас, допълнителни занимания по гражданското, здравното, екологичното и интеркултурно образование.

Школата ще могат да организират и занимания по интереси с цел отстраняването на вътрешно напрежение чрез ангажиране със спорт, изкуство и социално приемливи цели, както и междуучилищни дейности – състезания, игри, празници, фестивали, работилници, обменни визити и извънучилищни дейности и участие в инициативи за борба с агресията и насилието и други социално значими проблеми.

Кандидатите имат право да подадат само едно проектно предложение. В случай че е подадено повече от едно предложение, оценителната комисия разглежда само последното постъпило, което не е оттеглено. **АЗ-БУКИ**

Снимка Олег Попов

„Написаното остава! Пиши правилно! 101 езикови бележки“ с премиера в БТА

„Написаното остава! Пиши правилно! 101 езикови бележки“, издание на „Аз-буки“, бе представено в БТА. В книгата на Института за български език – БАН, са включени подобрени текстове на негови учени. Целта е да достигнат до максимален брой читатели и да насочат вниманието им към характерни и често срещани грешки в писмената и усната реч, както и да се препоръча правилната употреба.

„Любомир Андрейчин навремето е казал, че за нацията най-важна е битката за просвещението и за образованието“, припомни директорът на „Аз-буки“ Емил Спахийски. Най-интересното е, че тази книга предизвика изключителен интерес, защото хората се зачитат и намират произход на думи, за които не са предполагали, добави той.

„На моя първи учебен ден в Класическата гимназия

тогавашният директор Гергина Тончева беше написала на дъската латинската сентенция Non scholae sed vitae discimus, което означава „Учим се не от училището, а от живота“. Така че всички кореспонденти, редактори, репортери на БТА непрекъснато трябва да се учат за живота. Идеята на нашата среща е да представим това издание, което ще изпратим на всички кореспондентски бюра, националните пресклубове на БТА – те са 43, от които 33 в България, останалите в чужбина, включително остров Ливингстън, на българската антарктическа база. Така че тези 101 изключително интересни езикови бележки да бъдат в полезна употреба на нашите репортери, кореспонденти и редактори“, каза генералният директор на БТА Кирил Вълчев. **АЗ-БУКИ**

Връчиха рекордните 145 Национални дипломи

Шестима от тазгодишните лауреати постигат „Отличен 6.00“ на три матури

Дуляна КОЧЕВА

145 младежи получиха Национални дипломи на официална церемония в Националния археологически музей в София с участието на министър-председателя Росен Желязков и министъра на образованието и науката Красимир Вълчев.

Шестима от тазгодишните лауреати не само имат „Отличен (6,00)“ по всички учебни предмети, вписани в дипломата за средно образование, отлична оценка на двата задължителни държавни зрелостни изпита, но и отлична оценка на трета матура по желание. Те получиха отличията си от премиера Росен Желязков.

Двама от тях са възпитаници от Математическата гимназия „Акад. Кирил Попов“ в Пловдив – Велислав Борисов и Никола Чингаров. Другите четирима са Гергана Богданова (105. СУ „Атанас Далчев“, София), Калоян Цанев (Първа частна математическа гимназия, София), Мира Дулевска (Софийска математическа гимназия „Паисий Хилендарски“) и Тони Узунов (Първа английска езикова гимназия, София).

Отличниците от випуск 2025 са от училища в 22 области на страната. Най-много лауреати тази година – 11, има от ЕГ „Пловдив“ в Града под тепетата. Десет са отличените от 91. немска езикова гимназия в София, 9 от Математическата гимназия в Пловдив и 8 от Националната природоматематическа гимназия в столицата.

Премиерът Росен Желязков заяви, че да си отличник, не е просто етикет, да бъдеш много пъти отличник, не е стигма, а състезание – най-трудното от всички други, а именно – сам със себе си. Той не пропусна да отбележи

Снимка Олег Попов

и заслугата на техните учители и родители за успеха на учениците.

„За мен една от най-добрите новини по време на годишните връчвания на Националните дипломи е, че все по-често тези млади хора избират да продължат обучението си в България“, отбеляза министър Красимир Вълчев. Той поздрави лауреатите за упорития труд през всичките години на гимназиалното им обучение.

„Днес светът е голям и възможности дебнат отвсякъде. А съкровището често е под нашите крака. За вас България може да е това съкровище“, заяви просветният министър.

„Нашето отличие е една от многото стъпки, които предстоят да бъдат направени. Днес тук не сме се събрали просто олимпийци, лауреати и отличници. Ние сме младежта на България и сме готови да докажем, че не сме само нейното бъдеще. Ние сме нейното настояще. Ние сме нейното сега“, заяви от своя страна Калоян Първанов

от НПМГ. По думите му награденият са само част от всички ученици, които доказват и ще продължат да доказват, че България е достойна да бъде символ на просперитет и знание.

Зам.-министрите на образованието и науката д-р Емилия Лазарова и Наталия Михалева също поздравиха лауреатите и връчиха дипломите на част от тях. В церемонията по връчването участва и главният секретар на МОН Любомир Йосифов.

Отличието „Национална диплома“ се присъжда всяка година на зрелостници с отличен (6,00) успех по всички учебни предмети, вписани в дипломата за средно образование, държавните зрелостни изпити, както и за изявени способности в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта. Наградата е национално признание за високите постижения на учениците от българските училища.

През 2024 г. броят на пълните отличници бе 120.

До 800 часа за езикова интеграция

Мярката ще заработи от следващата учебна година, заяви министър Красимир Вълчев

Снимка: Авторът

Директорът на Спортното училище Лъчезар Дойчев (вляво) и негови колеги представиха новото STEM пространство на министър Красимир Вълчев

Росица НИКОЛОВА

Ден след началото на новата учебна година министърът на образованието и науката Красимир Вълчев посети Сливен. Той се срещна с учители и директори, а акцент в проведените дискусии бяха предизвикателствата при обхвата на децата в образованието и предотвратяване на отпадането им от училище. През тази учебна година в област Сливен са сформирани 56 екипа за обхват с участието на 582-ма представители на различни институции.

„Това, което нямаше, но сме предложили за регламентиране, е т.нар. езикова интеграция“, заяви министърът. Мярката е спрямо децата, които имат затруднения във владенето на български, защото в семействата им се общува на друг език или влизат в училище след пребиваване в чужбина с родителите.

„Ако ги обхванем в детската градина, те могат да постъпят в I клас без толкова големи езикови дефицити и да продължат в по-горен клас. По-трудната задача е да се осигури постоянна посещаемост в училище. А най-трудната е те да придобият грамотността и уменията, които са заложили в учебните програми и образователните стандарти. Затова езиковата интеграция е изключително важна“, подчерта Красимир Вълчев.

Предвижда се всяко дете да бъде тествано дали и колко знае български език и каква нужда има от допълнителни часове – 300, 500 или 800 часа. По думите на министъра за изпълнението на тази задача ще се разчита и на достатъчно медиатори, педагогически съветници, логопеди и ресурсни учители. Планира се към изпълнение на мярката да се пристъпи от следващата учебна година, като на регионалните управления на образованието ще бъде възложен периодичният мониторинг на езиковата грамотност.

„Очакваме законът да се приеме най-вероятно през ноември, но ние трябва да разработим програма, методики, да създадем организацията. Оптимистичният вариант те да заработят, е следващата учебна година 2026/2027 г.“, коментира министър Вълчев.

Както „Аз-буки“ съобщи, концепцията за езикова интеграция и въвеждането на различна продължителност за изучаването на български език спрямо нуждите на конкретното дете бе представена от министър Красимир Вълчев още през март 2025 г. по време на изслушване в ресорната парламентарна комисия. По-късно идеята бе развита с предложените от МОН промени в Закона за предучилищното и училищното образование, които предстои да бъдат гласувани в Народното събрание.

Министърът на образованието посети и ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ в сливненското село Камен, където има деца само от уязвимите групи. В основното училище в селото се обучават 145 ученици в осем паралелки, съобщи директорът на училището Силвия Забунова.

Министърът апелира да се насочат усилия към обхващане на децата в предучилищна възраст, и призова кметовете и областните управители да съдействат активно на училищата и детските градини за прилагането на Механизма за обхват.

В Основното училище „Юрий Гагарин“ в областния град Красимир Вълчев разговаря с педагогическия екип. Училището посещават над 800 деца от най-гъсто населения кв. „Надежда“, като българският не е майчин език за нито едно от тях.

Освен с установяването на деца, посочени в информационната система като подлежащи на задължително образование, екипът за обхват е работил с други 309 деца в риск от отпадане. В резултат на проведените дейности и срещи с родителите числеността на отпадналите е редуцирана до 25 ученици.

„Въвели сме програма за работа с родителите“, каза директорката Калина Кръстева. Класните ръководители ги привличат за съвместни занимания. От миналата учебна година има лятно училище – по време на дежурствата си преподавателите развиват дарбите на децата в изкуствата и спорта, но продължават и обучението за тяхното ограмотяване.

„Поощряваме талантите им, участваме в различни конкурси и децата ни печелят награди“,

допълни директорката. Една от тях е на третокласника Давид Христов, отличен в Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“ на Национално издателство „Аз-буки“.

В Спортното училище „Димитър Рохов“ Красимир Вълчев преряза лентата на нови STEM кабинети по природни науки, химия и математика. Осигурен е и специализиран софтуер за спортна подготовка. Дигиталните пространства са създадени с финансиране по Националния план за възстановяване и устойчивост, а инвестицията е 252 хил. лева. От МОН уточниха, че към момента в близо 700 училища проектите за STEM кабинетите са готови или в процес на финализиране.

Министър Вълчев подчерта, че STEM пространствата имат ключова роля за системата, защото дават възможност на децата да учат чрез практиката – с експерименти, опити и проучвания, които правят учебния материал по-достъпен и разбираем. Той връчи грамоти на завършилите с пълен отличен успех през миналата учебна година и поздрави всички деца с направения избор да съчетават спорт и учене.

Директорът Лъчезар Дойчев отбеляза, че училището има още една придобивка – дигитална библиотека, чието създаване е финансирано от Сливенския митрополит Арсений.

Визитата на министъра завърши със среща с директори на училища и детски градини. Той бе гост и на футболен мач между отбора на Спортното училище и сборен тим от село Камен.

По-късно министър Красимир Вълчев проведе среща с над 100 учители и директори от региона. На нея бяха коментирани приоритетите в системата на образованието, както и предизвикателствата във всекидневната им работа и предложенията им за промени.

В срещите и другите събития от програмата му участваха областният управител и председател на Областния координационен център по Механизма за обхват Чавдар Божурски, кметът Стефан Радев и Боян Аксаков, началник на РУО – Сливен. Присъстваха и народните представители Десислава Танева и Мария Белова.

Кампания на Института за български език – БАН, и в. „Аз-буки“

Модерно е да се рефлектира, вместо да се размишлява

Мая ВЛАХОВА-АНГЕЛОВА*

Все по-често чуваме или четем изказвания като: *Винаги на рождения си ден рефлектирам изминалата една година; Все още рефлектирам върху вчерашното парти; Стоя и рефлектирам над изминалия месец; Сега, като рефлектирам върху случилото се,...*; Сега ми се ще да *рефлектираме* върху този факт за малко.

Примерите са взети от различни социални мрежи в интернет и показват нарастващата употреба в разговорния език на глагола *рефлектирам* на мястото на *размишлявам* или *поразишлявам*. Според многотомния „Речник на българския език“ глаголет *рефлектирам* има три значения: 1. Отразявам, връщам в обратна посока светлинен лъч, топлинна, звукова или др. вълна; 2. с предлога в т р х у. Оказвам влияние, въздействам на нещо; отразявам се. „Цените на петрола рефлектират пряко върху курса на долара.“ (в-к „Кеш“, 2004, бр. 41). Едва третото поред значение на глагола е „Разсъждавам, размишлявам задълбочено“, като то е отбелязано като книжовно, а като език източник е посочен немският. Очевидно, върху съвременната езикова практика силно влияние оказва английският език, където съществува същият глагол (to reflect), чието значение е идентично с посоченото трето значение в Речника. Това води до разширяване на употребата на българския глагол *рефлектирам* именно в неговото трето значение в разговорния език, където той много настъпателно измества от речта изконните български глаголи *размишлявам* и *разсъждавам* и сродните им *поразишлявам* и *поразсъждавам*.

Така се стига до посочените горе употреби, които следва да се избягват.

Д-р Мая Влахова-Ангелова е доцент в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при Българската академия на науките.

Стъпки за развитие на качеството на висшето образование

Развитието на системата за осигуряване на качеството във висшето образование у нас е обсъдено на кръгла маса в Бургаския държавен университет, организирана от Националната агенция по оценяване и акредитация, съобщават от Агенцията. Гости на форума са представители на академичните ръководства на висши училища и преподаватели.

В рамките на кръглата маса е представен анализ на прилаганата методика за акредитация, изготвен от Агенцията. Обсъдени са предложения, свързани с нейното подобряване.

„Идеята ни е в тази дискусия е всеки да сподели своите впечатления от силните и слабите страни на методиката за оценяване на висшите училища в България. Призовавам ви не просто да споделяте проблеми, които сте установили, а да предлагате конкретни решения за тях“, казва председателят на НАОА проф. д-р Елиза Стефанова.

Основните теми в дискусията са въведени от проф. д.п.н. Албена Чавдарова – председател на работната група на НАОА за подобрения в базираната на данни методология за акредитация на висшите училища, доц. д-р Мария Кехайова-Стойчева – член на Акредитационния съвет на НАОА, и Ася Стоянова – директор „Оценяване, акредитация и следакредитационно наблюдение и контрол“ в НАОА.

Представителите на Агенцията посещават Бургаския свободен университет заедно с експерти на Европейската асоциация за осигуряване на качеството във висшето образование (ENQA) във връзка с процедурата по оценяване на НАОА според стандартите и насоките за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование (ESG). АЗ-БУКИ

Столичното 51. СУ откри новата учебна година с тържествен водосвет

Снимка Крум Стоев

Дуляна КОЧЕВА

Столичното 51. СУ „Ели-савета Багряна“ откри новата учебна 2025/2026 г. с тържествен водосвет, който бе отслужен от Негово Светейшество Българския патриарх Даниил, Софийски митрополит.

„Всички ние сме изпитвали вълнението от звука на първия звънец. Вълнението ви е голямо, защото за първи път седате на ученическия чин, откривате силата на знанието и се запознавате с нови приятели“, каза в приветствието си към първокласниците на празника Негово Светейшество Патриарх Даниил. По думите му всичко това в бъдеще ще им помогне да намерят своето място в живота.

„С опознаването на знанието израстваме с любов към ближните си – членовете на семейството ни и нашите учители“, посочи още той.

Негово Светейшество пожела на всички ученици в края на учебната година да покажат не само добри резултати на изпитите, но и да създадат приятелства, които да останат за цял живот.

Тържественото издигане на националния трибагренник и ученическото знаме бе поверено на един от най-изявените възпитаници на столичното училище. Честта бе отредена на Александър Начев от XII^в клас – отличник и добър спортист.

Празникът не премина и без бурни овации за предишния директор на училището – Асен Александров, който ръководи школото в продължение на близо 20 години. С благодарност към него започна и речта на новия директор – инж. Веселин Стефанов.

„На децата, които за първи път прекриват училищния праг, пожелавам да следват пътя на знанието през всички тези години, прекарани в тази сграда“, обрна се инж. Стефанов към първокласниците.

На осмокласниците новият директор пожела да се превърнат в достойни граждани на света, а на зрелостниците – последната им година в училище да бъде венец от постижения, както академични, така и лични. А присъстващите родители помоли да продължат да вярват на ръководството и на учителите. „Вярвайте ни и обещавам, че ще се справим“, посочи той.

Инж. Стефанов не пропусна да поздрави и своя екип от педагози: „Във времена

на недостиг на доверие, вие възпитавате личности, които ще променят света“. След това пожела успешна нова учебна година на всички.

Емоционална изненада младият директор получи от учениците, на които е бил класен ръководител през изминалите няколко години. Младежите излязоха на сцената, подготвили подаръци и цветя за своя учител. „Г-н Стефанов, досега вие бяхте сърцето, с което туптеше нашият клас, а от днес вече сте сърцето, с което ще тупти цялото училище“, казаха гимназистите.

Празникът продължи с песента „Отново е 15!“, изпълнена от вокалната група към училището. А учениците от клуба по интереси „Японски танци йосакой“ поздравиха гостите със свое изпълнение. Заниманията на клуба са предназначени за ученици от начален етап, които имат интерес към японската култура и традиции. В часовете децата се запознават с историята и особеностите на танца йосакой, който комбинира традиционни и съвременни елементи.

Представител на японското посолство у нас обяви предгостите, че от настоящата учебна година в училището ще предложат нова паралелка, в която японският език ще се изучава като втори език. Става въпрос за специалността след VII клас „Компютърен график“ с първи език английски.

В двора на училището присъстваха много официални гости. Сред тях бе и кметът на район „Красно село“ Цвета Николаева, която поздрави учениците с началото на новата учебна година. Увери родителите, че децата са попаднали в топли и сигурни ръце, и пожела на учителите много здраве и сила да се справят с всичко, което им предстои през учебната година.

Сред официалните гости бяха и зам.-кметът на Столична община Иван Гойчев, зам.-директорът на Националния STEM център доц. Николай Стоименов, директорът на Националния инспекторат по образованието Анелия Андреева, председателят на Сдружението за учителска взаимопомощ Бойка Харалампиева и много други.

Новият началник на РУО – София-град, д-р Елеонора Лилова изпрати поздравителен адрес, който бе прочетен пред всички гости.

Класните стаи оживяват отново

Учителите имат нужда от подкрепата ни, заяви на 15 септември министър Красимир Вълчев

Снимка Олег Попов

Просветният министър Красимир Вълчев даде начало на новата учебна година в 119. СУ „Акад. Михаил Арнаудов“ в София

Работата на учителите е трудна, всекидневна и многочасова. Те имат нужда от подкрепа, затова винаги съм апелирал към родителите и обществото да подкрепяме българските учители. Едно от най-ценните неща, които можем да направим, е да възпитаваме децата си в уважение към учителите, както и ние самите да ги подкрепим. Такаъв призив отправи министърът на образованието и науката Красимир Вълчев, който участва в откриването на учебната година в столичното 119. СУ „Акад. Михаил Арнаудов“.

Новата 2025/2026 учебна година започна на 15 септември за над 716 000 ученици и близо 74 000 педагогически специалисти в повече от 2300 училища в страната. Училищният звънец посрещна и около 57 000 първокласници.

Министър Красимир Вълчев пожела на педагозите здраве и сили, на учениците – да бъдат подкрепяни от своите учители, а на родителите – да стоят зад своите деца и да се радват на успехите им. Той обясни, че до Коледа предстоят обсъждания относно учебните

програми, оценяването и новата образователна система.

„Ще се опитаме да направим колкото се може повече дискусии и в тях да се включат повече хора. Образованието е тема, по която можем да водим смислен и положителен граждански разговор“, каза той.

На откриването на учебната година в столичното училище присъства и началникът на РУО – София-град, д-р Елеонора Лилова. Тя пожела на възпитаниците на 119. СУ всеки ден да прочитат по една книга, да бъдат упорити и редовни в учебния процес.

Тази година 140 първокласници прекривиха прага на 119. СУ. „Пожелавам ви през следващите 12 години да следвате любимите си преподаватели с доверие и вдъхновение“, обрна се към тях директорът Диян Стаматов.

По-късно министър Вълчев откри учебната година и в 200. ОУ „Отец Паисий“ в село Лозен. „Радвам се, че днес съм в това малко училище, но с голяма история“, каза министър Вълчев. Той поздрави директора Цветелина Генчева за активна училищна общност и добрите практики в школото.

На двете образователни институции министърът подари по 10 тома с произведенията на Иван Вазов като символ на духовността и връзката между традиция и бъдеще. Тази година се навършват 175 години от рождението на Патриарха на българската литература.

Министър-председателят Росен Желязков бе гост на откриването на новата учебна година в столичното 83. ОУ „Елин Пелин“ в Панчарево.

„Училището е онзи храм, за който държавата полага най-голяма грижа като най-важната социална услуга в обществото“, заяви той. Премиерът подчерта, че над 2 милиарда лева са инвестирани в реновирането на училищни сгради – в класните стаи, в спортните площадки, във физкултурните салони. Желязков посочи и важната роля на изграждането на STEM кабинети, за да може фокусът на децата да бъде насочен към природните науки. Той отбеляза, че над 70 хиляди деца вече са върнати в училище.

В откриването на учебната година по традиция се включиха и другите членове от ръководния екип на МОН. **АЗБУКИ**

Първи урок по роголюбие за първокласниците в Кюстендил

Северина ДИМИТРОВА

С изненада започна учебната година за първокласниците в Кюстендил. На 15 септември всички 357 деца, които за първи път прекривиха училищния праг, получиха като подарък книжката „На добър час в първи клас“ – създадена за тях по инициатива на Регионалната библиотека „Емануил Попдимитров“ и под патронажа на кмета инж. Огнян Атанасов. В нея са събрани образователни текстове, игри, снимки и илюстрации. Включени са и стихове на български автори, а илюстрациите са на фотографа Владислав Чанев и художничката Ина Кьорова.

„Книгата е продължение на миналогодишната ни инициатива „Аз обичам моя роден град“, която ще продължи и през тази година във всички образователни институции със запознаване на децата с културните институти и богатството на нашия град“, обяви кметът.

В навечерието на 15 септември в обновеното ОУ „Проф. Марин Дринов“ в града бе министър-председателят Росен Желязков. Сред най-големите

придобивки на училището е кабинетът по роботика и създаденият към него клуб. Учениците вече печелят призови места в национални състезания, а модерните технологии – включително 3D очила – дават възможност на децата да се потопят в света на науката.

„От тази учебна година развиваме умна автоматизация и мехатроника – направления, които са необходими и за бизнеса“, коментира директорът на училището Божидар Попов. Той посочи активното сътрудничество между училището, Общината и местния бизнес като важен фактор за развитието на учебното заведение.

С нов облик и повече ученици посреща новата учебна година и ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ в Кюстендил. „Светли класни стаи, нова отоплителна система, сменена дограма и изолация. Външният ремонт е извършен за сметка на училището и подпомогнат от Община Кюстендил“, сподели директорът Венцеслав Механджийски. В класните стаи тази есен влязоха 587 деца, сред които 96 първокласници. Училището посреща учениците и с два STEM кабинета, а през май се очаква да бъде открит и трети.

„Приятели“ за братята в Албания

Четиридесет и пет ученици и учителите в българските училища в град Корча и село Поградец в Албания получиха подарък от родината си за първия учебен ден. Малко преди 15 септември директорът на Национално издателство „Аз-буки“ Емил Спахийски предостави на председателя на Дружеството за българо-албанско приятелство Димитри Никола трите издания на помагалото по български език „Приятели“. Всяко от българските деца в района ще получи по един пълен комплект.

„Това е изключителен жест и важна помощ за учениците ни“, каза Димитри Никола. Специално за Дружеството бяха предоставени и 10 броя от книгата „Написаното остава. Пиши правилно!“ на Института по български език „Професор Любомир Андрейчин“ към БАН и НИОН „Аз-буки“.

Срещата на „Аз-буки“ се състоя в рамките на инициативата на фондация „Българска памет“ на доктор Милен Врабевски,

в която със средства на организацията и в присъствието на българския посланик в Албания Н.Пр. Ивайло Киров беше изцяло обновено осветлението в община Пустец край Корча, където живеят много албанци с българско самосъзнание.

Дружеството за българо-албанско приятелство е създадено през 2015 г. в град Корча. В него членуват албански граждани с българско самосъзнание от област Корча и от цяла Албания. От 2015 г. Дружеството участва в редица „Еразъм“ проекти, чрез които успешно са преминали семинарите над 200 младежи от региона. Също така чрез обучението по български език в неделните курсове на организацията са класирани за българските висши училища над 300 младежи. През 2017 г. Дружеството е помогнало значително за признаването на българското малцинство в Албания.

Очаквайте подробен репортаж за живота на българите в Корча и района в следващ брой на „Аз-буки“. **АЗ-БУКИ**

Директорът на „Аз-буки“ Емил Спахийски символично предава помагалої на председателя на Дружеството за българо-албанско приятелство Димитри Никола (вдясно)

25 точки на изпита в VII клас за задачите от природните науки

Те ще бъдат с практическа насоченост и ще се изисква учениците да напишат кратък свободен отговор

Министерството на образованието и науката публикува моделите на националните външни оценявания за учебната 2025/2026 г. Без промяна е форматът на изпитите в IV клас, както и по български език и литература за седмокласниците и десетокласниците.

По математика обаче в VII и X клас Националното външно оценяване ще бъде интегрирано на други учебни предмети. Тестовите ще включват и 6 задачи от природни науки, които учениците ще решават с математически знания.

Заедно с тях общият брой на задачите в изпита от НВО ще бъде 24 за VII клас и 18 за X клас. Времето за работа ще бъде увеличено с 15 минути за седмокласниците (така изпитът ще бъде с обща продължителност от 180 минути), а за десетокласниците – с 30 минути (общото им време ще бъде 120 минути).

Представените модели включват и примерни задачи, като до края на септември МОН ще публикува още от тях.

Цветелина ПЕТРОВА

Шестте задачи от природните науки, които за първи път ще бъдат включени в НВО по математика в края на настоящата учебна година, ще бъдат с кратък свободен отговор, като от седмокласниците и десетокласниците ще се изисква да напишат отговор (числов, символен или словесен), без да привеждат решение. На изпита в VII клас задачите от природните науки могат да донесат максимално 25 от 100 точки, а в X клас – 35 от 100 точки. Те ще включват базови знания и компетентности, свързани с биология и здравно образование, химия и опазване на околната среда, физика и астрономия, география и икономика, а за седмокласниците – и човекът и природата. Няма да бъде необходимо учениците да знаят сложни понятия или да наизустяват теорията по съответните предмети.

„Коментарите по примерните тестове са, че задачите са лесни. Това ще бъдат практически задачи. И родителите, и учителите, и учениците ще видят, че няма нищо притеснително,

че не се налагат допълнителни частни уроци. Ако децата учат с разбиране основните неща по природни науки, лесно ще решат тези задачи“, коментира министърът на образованието и науката Красимир Вълчев.

Системата от задачи по математика на изпита на седмокласниците се определя от задължителното учебно съдържание съгласно утвърдените учебни програми от V до VII клас, като се прилагат знания и умения, придобити в обучението до VII клас включително. А в X клас съответно от VIII до X клас – като се прилагат знанията и уменията, придобити в обучението до края на първия гимназиален етап включително. По останалите учебни предмети, които участват интегрирано в Националното външно оценяване, учениците ще решават практически задачи с фокус върху няколко елемента.

За седмокласниците те са общо пет. Първият е изчисляване на действителни разстояния с помощта на числен мащаб; на средна гъстота на населението; или на налягане, плътност на тяло (вещество), ток, напрежение, съпротивление, разход на електроенергия от битови уреди, оптична сила на събирателна леща, без да е необходимо да знаят формулите наизуст.

Седмокласниците ще покажат уменията си по прилагане на закона за пътя при равномерните движения; на закона за отражението; на закономерности на биологична организация. Практическите задачи от природните науки могат да включват и разчитане на схеми, таблици, графики, диаграми, климатограми, хидрограми. Фокус на новия тип упражнения ще бъде и познаването на правила за здравословен начин на живот и дейности за опазване на личното и общественото здраве и на околната среда; на предимствата при използване на прости механизми (лостове и макари); на движенията на Земята около оста ѝ и около Слънцето и последните от тях; на връзката между сезоните, фазите на Луната, лунните и слънчевите затъмнения и движението на Земята и Луната; на Слънчевата система и на разнообразието на организмите.

Извличането и обработката на информация от различни източници също може да бъде част от изпита. Тя може да бъде за опазване на биоразнообразието, природната среда, личното и общественото здраве; за горива, използвани в практиката (въглища, нефт, природен газ, водород), както и за замърсители на околната среда и свързаното им с

Учебен предмет	Първа част		Втора част	Общо
	Брой задачи с избираем отговор	Брой задачи с кратък свободен отговор	Брой задачи със свободен отговор	
Математика	14	1	3	18
Биология и здравно образование и Човекът и природата		1		1
Химия и опазване на околната среда и Човекът и природата		1		1
Физика и астрономия и Човекът и природата		2		2
География и икономика		2		2
Общо:	14	7	3	24

Примерна задача за VII клас: Известно е, че киселината в оцета реагира със сода за хляб и се отделя газ (CO₂). Този процес може да се използва за почистване на кухненски уреди. Чрез лабораторни измервания е установено, че:

- 1 чаена лъжичка сода (5 g) се неутрализира напълно от 25 ml кухненски оцет;
- 1 бутилка оцет съдържа 250 ml;
- 1 пакет сода съдържа 100 g.

Персоналът в една фирма иска да приготви смес за почистване и планира да използва 12 чаени лъжички сода. Колко пакета сода и колко бутилки оцет най-малко трябва да купи?

конкретни екологични проблеми (киселинен дъжд, парников ефект, „озонова дупка“); за жизнени процеси и структури, свързането им със здравето и здравословния начин на живот; за същността и значението на устойчивото развитие за човечеството; за влиянието на формата и движенията на Земята върху природата и върху живота на човека; с изменението на климата с географска ширина и надморска височина.

На изпита в X клас ще решават практически задачи с фокус върху четири елемента. Първият е отново изчисляване, но на основни физични величини като скорост, ускорение, сила, механична работа и мощност, кинетична и потенциална енергия, хармонично трептене, хармонични механични вълни, звук, без да е необходимо да знаят формулите наизуст; на основни демографски показатели като географска гъстота, раждаемост, смъртност, естествен прираст; на енергиен баланс в човешкия организъм и екосистемата.

Десетокласниците ще трябва да приложат законите за праволинейно движение с постоянно ускорение, принципите на механиката (с примери от транспорта и безопасността на движението), закона за запазване на

енергията и законите на хидростатиката; на основни закономерности при постоянния електричен ток и основни закономерности за ефективните стойности на променливия ток в прости електрически вериги; на последици от движението на Земята около оста ѝ и около Слънцето и наклона на земната ос върху живота на Земята, в т.ч. карта на часовите зони.

Схемите, таблиците, графиките, диаграмите, които ще разчитат, могат да бъдат свързани с праволинейното разпространение, отражението, пречупването и дисперсията на светлината, интерференцията и дифракцията на светлината; с изменение на температурата и солеността на океанска и морска вода; с изменението на температурата във височина.

Учениците ще работят по извличането и обработката на информация от различни източници за връзки и взаимоотношения „част – цяло“, „структура – функция“, „среда – организъм“ на равнищата на биологичната организация; за здравни и екологични проблеми (парников ефект, изтъняване на озоновия слой, киселинни дъждове, замърсяване на Световния океан, въздуха, водите и почвата, за структури и процеси в клетката и други теми.

В този брой „Аз-буки“ гостува в Първо СУ „Св. Седмочисленици“ в Търговище. В него на едносменен режим се обучават малко над 1200 деца – от предучилищна възраст до XII клас.

Училището е приемник на първото школо в града и през април 2026 г. ще отбележат 180 години от началото на светското образование в Търговище. Тази година Първо СУ чества и 120 години гимназиално образование в града.

Различни свидетелства за миналото на образователната институция се съхраняват в училищния музей. Сред интересните експонати е оригинално издание на „Рибния буквар“. В музея могат да бъдат видени и интересни уреди, сред които е и българският учебен модел на робот ръчичка – „Робко 1“.

Снимки СУ „Св. Седмочисленици“ – Търговище

Миналата учебна година възпитаниците на училището завоюват над 370 призови места

13 зрелостници от випуск 2025 завършват средното си образование с 6.00 и са отличени от кмета на Търговище

Където математиката е най-желана

Първо СУ „Св. Седмочисленици“ в Търговище единствено в областта предлага засилено изучаване на предмета

Стела МАРИНОВА

Изцяло обновена образователна среда посреща възпитаниците на Първо СУ „Св. Седмочисленици“ на първия учебен ден.

Училището приключва цялостен ремонт на сградата – тя е санирана, подменени са дограмата, покривът, отоплителната инсталация, поставена е и фотоволтаична система. Дейностите са финансирани със средства по Националния план за възстановяване и устойчивост. По Програмата за изграждане и основен ремонт на спортни площадки в училищата е ремонтиран и физкултурният салон.

Школото е единственото в областта, което предлага прием в профилите „Математически“ и „Чужди езици“. „Всяка година има голям брой кандидат-гимназисти за математическата паралелка, тя е най-желаната ни. Обикновено в нея се приемат учениците с най-висок бал. За нас е ценно запазването на мотивацията им до XII клас и се радваме, че през последните две години резултатите от държавните зрелостни изпити доказват, че учениците ни се справят“, казва директорката Мария Манева.

Явилиите се на матура по математика през май 2025 г. постигат среден резултат 5,34, през миналата година – 5,52, а през 2023 г. – 5,04.

Каква е тайната на добрата подготовка за матурата, разказва Галина Костадинова – старши учител по математика. Тя преподава на миналогодишните абитуриенти в продължение на три години – от X клас. Общо 11 от гимназистите в профил „Математически“ се явяват на зрелостен изпит по математика.

Според учителката, за да се справи даден ученик добре на матурата, трябва да има интерес към математиката още преди изпитите. Така за него часовете ще са по-забавни и ще търси по-сложни задачи.

За учителката успехът на учениците ѝ се дължи на много фактори. Един от тях е работата на нейните колеги, работили със зрелостниците, преди тя да ги поеме, предизвикали са интереса им към предмета и са им дали добра основа по математика. Подборът на учениците

Мария Манева, директор:

Стремежът ми е училището ни да дава добра основа за развитие

Мария Манева ръководи Първо СУ в Търговище от март 2024 г. Във визията си за неговото развитие залага на цялостната модернизация на сградата.

„Тази учебна година училището ни навършва 180 години. Сградата е от по-скоро, но имаше проблеми, чието решаване не търпеше отлагане. Затова в концепцията си заложих обновяването и модернизацията на сградата.

Профилираната подготовка и качеството на образованието, които предлага Първо СУ, си остават на първо място, защото са се доказали във времето. Основната ми цел е да ги съхраним и да успеем да развием потенциала, който имаме. Стремя се училището ни да дава добра основа и посока за развитие на учениците ни, които да станат добри личности“, казва директорката.

Посочва още, че възпитаниците на средното училище се реализират добре, но предимно извън пределите на страната. „Щастливи сме от реализацията им, но ще се радваме те да се завърнат и да развият нашия град в близкото бъдеще, прилагайки наученото при нас и опита си в чужбина“, допълва Манева.

Отбелязва, че има примери със завършили училището, които вече са част от педагогическия колектив. Такъв е и случаят с най-новия назначен учител по чуждоезиково обучение, който идва директно от студентската скамейка.

Във визията си за развитие на образователната институция директорката залага и на обновяване на педагогическия състав. „Новите поколения имат различна гледна точка и младите учители са тези, които ще успеят по различен начин да ги мотивират и да насочат енергията им за постигане на образователните цели“, смята Манева.

след VII клас също оказва влияние, защото в паралелката попадат деца с висок бал.

Редовното изпитване на дъската също е част от подготовката за матурата. „Активното участие в часовете е важно. Колкото по-често ученик излиза на дъската да решава задачи, толкова по-добре усвоява материала“, споделя наблюденията си Галина Костадинова. И допълва, че допускането на грешки пред останалите пък ги учи да бъдат по-фокусирани следващия път.

Учителката обръща внимание, че гимназистите трябва да умеят да решават и подробно задачите дори и да знаят по-кратки решения. „Държа на подробно записване, независимо дали давам задача за избираем отговор. На държавния зрелостен изпит задачите за пълно решаване носят 45 точки и учениците могат да загубят част от тях, ако пропуснат да напишат някоя стъпка“, посочва тя.

Възпитаниците ѝ често имат и контролни работи. Според Костадинова изборът на задачи за тях също играе роля за отличното

представяне на зрелостниците. Тя съчетава упражнения от три източника – учебника, сборниците за ДЗИ по математика и задачи по съответната тема, които са давани предходни години на матурата. Имат и избираем модул, в който правят преговор на предишните теми, което също е важно за резултатите. „Който пази контролните си и преговаря периодично ученото по предходните модули, се справя без проблем“, казва учителката.

Костадинова е на мнение, че два часа седмично за модулна подготовка за матурата не са достатъчни. Затова за зрелостниците са организирани и допълнителни кръжоци и занимания. Участието им в олимпиади и математически състезания също има роля за добро представяне на изпита.

Не на последно място са добрата материална база и съвременните технологии, които Първо СУ предлага. Във всеки кабинет има проектор, който дава възможност на учителката и учениците да работят върху готови чертежи и да правят допълнителни построения

върху тях. Така спестяват време, което се използва за решаването на още задачи. Работят и с платформата Moodle, която позволява подготовка на тестове с различни теми, като всеки ученик работи по различна задача към тях.

Директорката пък допълва, че всеки кабинет разполага с огромен дисплей, лаптоп, мултимедия – всичко, необходимо за новия начин на преподаване. „Отчитаме факта, че младото поколение е твърде много на екран. Затова ще приложим допълнителни мерки по редуцирането му“, казва Манева.

Предходни години екипът реализира две иновации – в начален и в прогимназиален етап. Единствено през миналата учебна година не носят статута на иновативно училище. За новата учебна година разработват нов проект, насочен към по-големите ученици – „Чуждоезиково обучение чрез действие и преживяване в гимназиален етап“.

Новата иновация ще обхваща четирите паралелки в IX клас и ще се изпълнява за три години. През учебната 2025/2026 г. фокусът

ще е върху обучение в извънучилищна среда, през 2026/2027 г. – проектно базирано обучение, и през 2027/2028 г. – симулативно обучение и бинарни уроци. Ще се организират и посещения в чужбина. Директорката дава пример, че тази зима с учениците, изучаващи интензивно немски език, провеждат еднosedмична практика във Виена. „Идеята ни е чрез работа в реална среда учениците да придобиват повече знания и умения“, казва Манева.

Като иновативно училище, са били домакини по Националната програма „Иновации в действие“. А през миналата година, като неинновативно училище, Първо СУ „Св. Седмочисленици“ гостува на две школи, които прилагат нови методи на преподаване, свързани с чуждоезиковото обучение.

Училището участва по почти всички национални програми и редица проекти. Работят по проект „Силен старт“ за подобряване работата с родители и за допълнителни часове по български език. Сформирана е група по проект на фондация „Международна награда на херцога на Единбург – България“. От няколко години функционира и клуб „Младши посланици на Европейския парламент“. Негови членове миналата година посещават Европарламента в Страсбург по програмата на „Евроскола“.

Възпитаниците на училището в Търговище имат възможност да избират между разнообразни кръжочни форми още от начален етап. Всяка година предлагат поне 30 допълнителни занимания. „Голям процент от тях са насочени към STEM науките, като математиката е основно застъпена“, посочва директорката.

През изминалата учебна година възпитаниците на училището завоюват над 370 призови места на национални олимпиади и състезания, включително в сферата на спорта. Например за втора година баскетболният отбор на момичетата в прогимназиален етап печели националните ученически игри.

Работят и по проект за STEM център. В него са заложили преобразяването на 4 компютърни кабинета и 1 по математика, ще има и 8 високотехнологични и свързани класни стаи.

С упорит труд всичко се постига

Четвъртокласниците от 131. СУ „Климент Аркадиевич Тимирязев“ в София за поредна година показват блестящи резултати на изпитите в IV клас

През учебната 2024/2025 г. възпитаниците на столичното 131. СУ „Климент Аркадиевич Тимирязев“ показват много високи резултати на Националното външно оценяване след IV клас, много над средните за страната и София (БЕЛ – 89,45, и математика – 88,72). От явили се 97 ученици на изпита по български език и литература 82-ма получават отлична оценка, като четирима от тях са с максимален брой точки – 100. Не отстъпват и резултатите по математика на НВО в IV клас. Отличните оценки са 70, като 8 от тях са със 100 точки. По този начин училището се нарежда на първо място сред столичните общински училища и на 15-о по успех в страната.

131. СУ „Климент Аркадиевич Тимирязев“ в столичния квартал „Младост IV“ посреща учебната 2025/2026 г. с празничен концерт за своята 40-годишнина и с нова спортна площадка.

Диляна КОЧЕВА

Добрите резултати се дължат на упорит труд, системна подготовка и високите стандарти, които поставяме пред учениците. Вярвам, че когато децата учат в атмосфера на доверие, мотивация и любов към знанието, няма как да не постигат тези върхови резултати. А родителите им – те са нашите най-верни партньори. Без тяхната подкрепа и доверие постигането на този резултат би било немислимо“, разказва за „Аз-буки“ директорът на столичното 131. СУ „Климент Тимирязев“ Тания Монева.

Някои от възпитаниците им кандидатстват след IV клас и отиват да учат в Софийската математическа гимназия „Паисий Хилендарски“, Националната природо-математическа гимназия „Акад. Любомир Чакалов“ и в Националната гимназия за древни езици и култури „Св. Константин-Кирил Философ“. И ако някои от учениците сменят училището, което по данни на директорката се равнява на една паралелка от випуска, то по-голямата част остават, като дори избират да го направят и в гимназиален етап на обучение. След VII клас в училището има три професионални паралелки: „Офис мениджър с английски език“, „Офис мениджър с испански език“ и „Търговски представител с английски език“.

„И към трите има интерес. В повечето случаи момичетата избират да учат за офис мениджър, а момчетата – за търговски представител“, посочва директорката. От няколко години си партнират с „Метро“, като там възпитаниците провеждат всяка година производствената си практика през юли.

Снимки 131. СУ „Климент Аркадиевич Тимирязев“ – София

Директорката на 131. СУ Тания Монева се гордее с успехите на своите ученици

Училищният екип посреща на 15 септември новите си възпитаници

„Новата учебна година ще посрещнем с над 1150 ученици. Точната бройка все още не е напълно ясна, защото още записваме деца“, посочва моята събеседничка. За сравнение – когато постъпва на работа през 2018 г., възпитаниците на училището са едва 270.

Тази година училището отбелязва и своята 40-а годишнина с голям спектакъл в зала 1 на Националния дворец на културата. Празникът е планиран за 19 ноември под надслов „131. СУ – 40 години устрем към върха“.

Встъпвайки в длъжност, Монева си спомня, че първо започва да променя и подновява материалната база. Първият ѝ работен ден е точно след като някой недоброжелател умишлено е подпалил сградата. „Тогава цялостната ми концепция и политика бе да изгради първо физическата среда. Безкрайно благодарна съм за подкрепата от страна на Министерството на образованието и науката и за възможността да участваме по национални програми. Така успяхме да сменим цялостно инсталациите в сградата, както и настилките в коридорите“, обяснява тя.

И обновленията продължават. На 15 септември тази година ще посрещнат възпитаниците си

със спортна площадка с модерна настилка в училищния двор. Кабинетите също са освежени и очакват своите стопани. В момента в училището обзавеждат и STEM център, който ще бъде в професионалните направления – природни науки, математика и технологии. Ще бъде разположен в отделен блок заедно с кабинета по хуманитарни науки, като над него са Актовата зала и столовата.

След обновяването на материалната база Монева започва да формира нов педагогически екип и привлича в училището много млади учители. Днес средната възраст на преподавателите е 33 години. А директорката истински се гордее със своя млад, мотивиран и вдъхновен екип. „Колегите ми работят с жар и много енергия“, посочва тя.

Училището е иновативно, като нововъведението, което предлагат, е въвеждането на два факултативни интегративни предмета в учебната програма в прогимназиален етап. Първият е математика и технологии, а вторият – български език и история, наречен „Перо през вековете“.

„Децата наистина се чувстват много добре в тези часове, които се водят от двама преподаватели едновременно“, уточнява тя.

Миналата година в процеса на

работа по Националната програма на Министерството на образованието и науката „Иновации в действие“ учителите по изобразително изкуство и компютърно моделиране и информационни технологии представят много интересен урок, който интегрира изобразителното изкуство и компютърното моделиране. С помощта на изкуствен интелект правят рекламна стратегия за лого на магазин за сладолед. „По този начин съвместяват изобразителното изкуство с уеб дизайн и маркетинг“, уточнява Монева.

В столичното училище обичат да правят часовете различни. Учениците активно участват с предложения за организирането на различни събития и инициативи. Ученическият парламент се състои от двайсетина будни и творчески насочени младежи, които с ентузиазъм предлагат различни идеи. Често организират благотворителни базари или акции за събиране на средства или вещи за нуждаещи.

Всички инициативи намират място в училищния вестник „131 стъпки“, който се списва от децата от Клуба по творческо писане. Изданието излиза в печатен вид четири пъти в годината и се разпространява сред ученици, учители и родители.

Ръководител на Училищния парламент е училищният психолог Виктория Петрова. Тя стои в основата на провеждането и на „Училище за родители“. Темите, които обсъждат в него, са емоционалната интелигентност, сексуалното образование, развиването на меки умения и други. В ролята на лектори по време на обученията влизат директорката и училищният психолог.

„Обсъждаме как децата да общуват помежду си и как родителите им да говорят с тях. Ето например, като ги взимат от училище, по-добре да ги попитат не какво прави днес в училище, а как се чувства днес там“, казва Монева.

По традиция преди началото на учебната година провеждат и среща с родителите на първо-класниците. Тя също преминава като „Училище за родители“, като обсъждат всички теми, които вълнуват майките и бащите. Дават им и насоки как малчуганите да преминат плавно от детската градина към училището.

А относно това как се ръководи толкова голямо училище с много на брой ученици и учители, то за Тания Монева отговорът е лесен: „С много желание, денонощна работа и отдаденост“. Тя е от този тип директори, които, когато видят, че някъде има проблем, веднага започват да търсят решение за него. Например младият екип от изключителни специалисти в своята област, които прилагат успешно много идеи в час, се затрудняват в ролята на класни ръководители.

„Говоря най-вече за гимназиален етап. Затрудняват се със следенето на отсъствията, налагането на санкции при лошо поведение или неспазване на правила. И така, за да се чувстват подкрепени и да не се изгубят в лабиринта от административни стъпки, реших да определя учител-координатор. Това е човек, който им помага в целия процес на това да бъдеш класен ръководител“, обяснява Монева.

Директорката много често влиза в часовете. И го прави не само за да оказва контрол, но и да помага в случай на нужда. Точно затова е успяла да изгради успешен екип от съмишленици и приятели сред колегите си. В училището е създадена практика учителите да посещават часове на свои колеги, за да обменят идеи, да видят нови подходи и да споделят добри практики. Това е процес на взаимно обогатяване, който им помага да растат като екип и да предлагат на учениците най-доброто.

Защото в 131. СУ са разбрали, че винаги има какво да научиш, и никога не пречи да сверяваш часовника си с другите преподаватели.

„Бъдещето е в смелите идеи и в уменията да учим цял живот – и ученици, и учители. Нашата цел е да продължим да изграждаме училище, което не само дава знания, но и учи как да бъдеш човек – с отворено сърце, буден ум и готовност да споделяш“, завършва тя.

Инициативата „Европейски ден на спорта в училище“ ще се проведе за 11-и път в последния петък на месец септември, който тази година е на 26-и. Постигнатието е не само в броя на изданията, а в нарастването на ангажираните с идеята за насърчаване на движението.

Когато през 2013 г. сдружение „БГ Бъди активен“ (BG Be Active) решава да приобщи българските ученици към европейското движение, физическата неактивност в България е 78% и оглавяваме класацията в Европа. В момента процентът е спаднал на 63. За този напредък определено играят роля и начинанията на неправителствената организация, чиято гривничка с логото „БГ Бъди активен“ очевидно носят все повече хора. Нека отбележим – на всякаква възраст.

За това как успяват да присъединят към каузата си всяка година все повече училища, как се отразява спортът на децата и как възприемат резултата от едно свое изследване, според което само един от четирима учители у нас са физически активни, разговаряме с Ласка Ненова – генерален мениджър и основател на „БГ Бъди активен“.

Снимка „БГ Бъди активен“

През годините Европейският ден на спорта в училище събира все повече участници

Последният петък на септември – запазен за спорт

Ласка Ненова, основател на сдружение „БГ Бъди активен“, разказва за силата на движението и за 11-ото издание на „Европейски ден на спорта в училище“

Ласка Ненова

Петя НИКОЛОВА

Преминала през аеробика и бойни изкуства, преодоляла компютърния начин на живот в корпоративния сектор и създала първата зала за функционални тренировки в Пловдив, Ласка излъчва самочувствието на спортист.

„Винаги уточнявам, че не съм се занимавала професионално със спорт, но се движа активно от 14-годишна“, казва основателят на „БГ Бъди активен“.

За своето съществуване инициативата „Европейски ден на спорта в училище“ успява да присъедини над 1 млн. участници. Всяка година в последния ден на септември учениците празнуват спорта.

„Очакваме и сега да се включат около 230 – 250 хиляди. Все още желаещите могат да се регистрират и обикновено след 15 септември се увеличават. За първи път „Европейски ден на спорта в училище“ се провежда у нас през 2014 г. с намерението да видим какъв интерес ще се прояви. В рамките на изминалите 10 години разбрахме, че както ние, така и инициативата се развива. Променят се и се учат и самите училища. За всяко събитие имаме различна тема – хидратацията, правилно здравословно и балансирано хранене, превенция на замърсяването, ангажиране на учениците в почистващи кампании. Тази година темата е свързана с подобряване на партньорството между училища и спортни клубове. Но освен че определяме тема, предоставяме на учителите ръководство, което да им помага с изясняването на уроци“, обяснява Ненова.

През последните две десетилетия Ласка реализира успешни проекти в България, Европа и САЩ. Тя е член на борда на директорите на Placemaking Europe и основател на Placemaking Bulgaria. Притежава професионален опит в органи-

зации от частния и гражданския сектор, сред които и Международната спортна и културна асоциация (ISCA).

„Има множество академични изследвания, които обясняват какви са нивата на активност, необходими на всеки човек. Препоръките на Световната здравна организация са за децата 60 минути на ден, за възрастните – 150 минути. За дамите например е добре да правят упражненията и мускулния тонус. Физическото натоварване се съобразява винаги с възраст и здравословно състояние, но лично за мен е задължително да се движа всеки ден, поне три пъти седмично да правя силова тренировка, а още по-добре е, ако през уикендите имам възможност за по-дълги преходи сред природата, в рамките на 10 – 15 км, които са приятно натоварване“, казва Ласка.

А Димитринка Грудева, старши учител по физическо възпитание и спорт в ОУ „Христо Ботев“ – село Мъглен, област Бургас, споделя: „Повярвайте ми, в нашето село децата наистина искат да спортуват. Бях изненадана, когато дойдох за първи път тук и видях искрата в техните очи. Желанието им е да се движат и да спортуват, независимо какъв спорт. Просто искат да играят, и чакат с нетърпение часовете по физическо възпитание“.

Училището, в което преподава, се включва в „Европейски ден на спорта в училище“ през 2023 г. Учителката обяснява, че първия път са играли волейбол, но на следващата година правят демонстрации на спортна акробатика.

„Специалист съм по спортна акробатика и деца от нашето училище практикуват този спорт в клуб „Ейнджълс“. Направихме демонстрации по спортна акробатика заедно с децата от Клуба и след това много ученици се записаха да тренират. Демонстрациите са един от начините да привлечем децата към спорта. Те виждат за какво става дума, и това засилва интереса им“, разказва Грудева. И добавя, че е важно училищата да си сътрудничат със спортни клубове, защото чрез тях децата получават допълнителна подкрепа и стимул да продължат с физическата активност, както и възможност да се ориентират кой спорт им харесва и им доставя удоволствие.

Ласка Ненова уточнява, че всички добре осъзнават, че само с един ден в годината, посветен на движението, няма как да настъпи промяна в начина на живот. Затова от сдружение „БГ Бъди активен“ включват училищата в различни активности през цялата година.

„Провеждаме „Седмица на движението“, „Ден без асансьори“. Заедно с Френския културен институт включихме нашите ученици в глобалната надпревара „Активно предизвикателство за училища Erasmus+ Sport“, където обвързахме активността на децата със залесяване и грижа за дървчета. През цялата учебна година работим учениците и учителите да имат разнообразни моменти за движение“, разказва Ненова.

Едно от проведените вътрешни изследвания на сдружение „БГ

Бъди активен“ показва обаче, че само един от четирима учители се движи. Смущаваща ли е тази статистика, след като децата всекидневно виждат пред себе си учителите и в определена степен те са пример за тях?

„Направихме това изследване по друга наша инициатива, която наричаме олимпиада „Активни учители – активни училища“. Свързано е с въпроса дали учителите успяват и чрез личния си пример да мотивират учениците да бъдат по-активни. Резултатите показаха, че като изключим учителите по ФВС, голяма част от учителския състав не са физически активни. Затова решихме да не се фокусираме единствено върху учениците и техните преподаватели по физическо възпитание, а да започнем да работим и с учителите. Да им покажем дългосрочните ползи от движението за тяхното както физическо, така и ментално здраве. Ако трябва да се сравняваме с други държави по отношение на физическата активност на учителите, можем да кажем, че леко изоставаме. По този проект работим с Румъния, със Сърбия, но при тях има изградено по-различно отношение към движението и то е с по-голям приоритет. Но мисля, че ще се справим и у нас“, казва Ласка.

Като проводник на идеите за по-здравословен начин на живот, „БГ Бъди активен“ се старее да обхване всички възрасти. От инициативата „Активни пенсионери“ до развитието на младежки пространства в градовете.

Ласка споделя, че са започнали от Пловдив, където е и седалището на тяхната организация, но сега отиват в Бургас.

„Направихме градско изследване дали има достатъчно пространство за младите хора да бъдат активни и да се събират. Защото всеки граж-

данин, когато отиде в някой градски парк, ще види, че има детски площадки, които са за деца до 8 – 9 години например. Понякога може да види, че има стрийт фитнес или футболно игрище, което вероятно е платено, но може и да не е, обаче дотук. Това е. Младите хора почти нямат достъп до безплатно баскетболно игрище, фитнес, безплатно волейболно игрище, което би могло да бъде с пясък. А това са условия, които общините биха могли да осигурят. И в същото време обвиняваме младежите, че разрушават детските площадки, че задръстват беседките със семки и бутилки, а те просто няма къде да се събират. Често и училищните дворове са затворени. И всъщност се оказва, че не сме обърнали внимание на една енергия, която в момента бушува у тези млади хора. Не сме създали условия. Стрийт фитнесът най-често предизвиква интереса на момчетата. Какво правят по-възрастните, какво правят момичетата? Това е въпросът, който от сдружение „БГ Бъди активен“ задаваме“, казва Ласка Ненова.

Мениджърът на неправителствената организация за физическа активност у нас споделя също, че желаят да покажат системата.

„В Пловдив има две игрища за баскетбол. Едното е в средата между блокове и живеещите там се възмущават, че им е прекалено шумно. Така се получава сблъсък заради местата и начина на планиране. Много широка е темата. Но искаме да покажем системата. Да правим промоционални кампании веднъж в годината или три пъти в годината, е много добре, но трябва да се работи целогодишно. Работим с общините, с институциите, за да разширим възможностите публичното пространство да бъде чисто и безопасно и да се използва през цялата година“, обяснява Ненова.

Подобряването на обществените пространства и околната среда с включване на гражданите е важна част от концепцията на сдружение „БГ Бъди активен“. „Европейски ден на спорта в училище“ е сред най-обичаните инициативи. Разбираме го и от думите на Ласка Ненова: „Всяка година се стареем на децата да им е забавно, да им е хубаво, да не е наказание. Движението има изключително много позитиви и се надяваме някой ден да намалее броят на родителите, които извиняват децата си за часовете по физическо възпитание и спорт, да изчезне тази практика. Ще поразговорим още, пък ще видим“.

И ако спортът наистина дава здраве – физическо, емоционално и психологическо, разказът на учителя в бургаското село Мъглен Димитринка Грудева е показателен. Неслучайно още през миналата година, когато за първи път споделя историята, предизвиква интереса и на една от националните ни телевизии.

„Наш ученик загуби баща си и с помощта на спортната гимнастика успя да стъпи на крака. Първоначално момчето се записа да тренира танци, после го насочихме към спортната гимнастика. Желанието на майката беше той просто да спортува, защото вследствие на тази загуба не беше в добро емоционално състояние. И нещата наистина се получиха много добре. След месец-два детето изглеждаше и се чувстваше по-свободно различен начин. Децата в Клуба по акробатика го приеха много добре, помагаша му и напредъкът беше очевиден, за кратко време. Разбира се, той няма как да забрави онова, което му се е случило, но с помощта на спорта преминава много по-леко през този период“.

Бъдещите инженери на общ изпит по математика или физика

„Италианска филология“ и диригент на народни състави стават защитени специалности

Снимка УНСС

През това лято четири висши училища, които обучават в икономически специалности, организираха единен прием изпит по математика във формат на държавен зрелостен изпит за общообразователна подготовка

Министърът на образованието и науката може да предлага за утвърждаване част от определения прием за професионалните направления от област „Технически науки“ в държавните висши училища да става чрез общ конкурс изпит по математика и/или физика, провеждан от тях, или с резултата от държавен зрелостен изпит по математика и/или физика и астрономия. Оценките от тези изпити ще имат минимум 60% тежест при формирането на бала за прием по съответната специалност.

Това предвижда публикуваният за обществено обсъждане проект на Постановление на Министерския съвет за изменение и допълнение на ПМС 64 от 2016 г. за условията и реда за утвърждаване броя на приеманите за обучение студенти и докторанти в държавните висши училища и за приемане Списък на приоритетните професионални направления и Списък на защитените специалности.

За професионалните направления „Икономика“ и „Администрация и управление“ просветният министър също може да предлага определен дял от приема по държавна поръчка да става чрез общ конкурс изпит по математика или чрез резултата по предмета от матурата, като те отново ще имат не по-малко от 60% от тежестта при формиране на бала. Досега бе регламентирано само използването на оценката от държавния зрелостен изпит.

Освен това предлаганите промени предвиждат от учебната 2026/2027 г. министърът на образованието и науката да предлага за утвърждаване на Министерския съвет не по-малко от 50% от държавната поръчка в ПН „Администрация и управление“ и „Икономика“ да бъде с оценка от матура по математика.

Предлаганите изменения и допълнения са обусловени от необходимостта за усъвършенстване на нормативната рамка, регламентираща условията и реда за утвърждаване на държавния план-прием във висшите училища, като се създадат по-гъвкави и адекватни механизми за оценка на кандидатите, насочени към повишаване качеството на приема и постигане на по-добро съот-

ветствие между профила на приетите студенти и спецификата на избраните от тях специалности, се посочва в мотивите към проекта.

Очаква се предложените изменения да доведат до значително подобрене на качеството на висшето образование в България, като същевременно отговорят на нуждите на пазара на труда и осигурят по-добра интеграция между образованието и професионалната реализация на студентите.

Както „Аз-буки“ съобщи, на 15 юни тази година Университетът за национално и световно стопанство, съвместно с Икономическия университет – Варна, Стопанската академия „Димитър А. Ценов“ в Свищов и Софийския университет „Св. Климент Охридски“, организираха единен прием изпит по математика във формат на държавен зрелостен изпит за общообразователна подготовка.

В рамките на кампанията пък 15% от приема в ПН „Икономика“ и „Администрация и управление“ бяха обвързани с изискването за положена матура по математика. Още преди нея министърът на образованието и науката Красимир Вълчев анонсира, че за следващата година този процент ще бъде 50%, като МОН има намерение да приложи мярката и по отношение на приема в техническите висши училища. Промените бяха обсъдени от него с ректорите на държавните икономически и технически висши училища.

С проекта за промени в нормативни актове на Министерския съвет се предлагат и четири нови защитени специалности.

Включването на „Италианска филология“ в Списъка на защитените специалности е по предложение на ректора на Софийския университет. В подкрепа на предложението се посочва ограничението предлагане на специалността от най-старото ни висше училище, която е единствената в страната, за която се изисква високо входно ниво на владее на езика. В същото време има чувствително съкращаване на паралелките с изучаване на италиански език в средните училища през последните години и вследствие на това рязко намаляване на кандидатите и респективно – броя на студентите в тази специалност. По данни от Националната агенция за информация и документация през

последните 4 години има средно по 24 души, записани в специалността, както и същият брой дипломирали се за периода 2022 – 2025 г.

Отбелязва се още недостигът на специалисти, владеещи италиански език на професионално ниво, на фона на факта, че Италия е третият основен партньор на страната ни по внос, износ и търговско салдо. Посочва се и значението на специалността за двустранните дипломатически и културни отношения между двете страни и връзките на Софийския университет с Италианския културен институт и Посолството на Италия.

Освен това специалността „Италианска филология“ е основният източник на квалифицирани преводачи на художествена литература и специализирани текстове, както и необходимостта от запазване и развитие на академичната традиция в областта на италианската филология предвид факта, че в колегията на Софийския университет работят единственият хабилитиран преподавател по италиански език и превод с профил в НАЦИД и най-многочисленият екип с докторска степен или в процес на защита на дисертационните си трудове.

Предлага се защитени да станат и три специалности от професионално направление „Музикално и танцово изкуство“ – „Дирижиране на народни състави“ (ОКС „Магистър“ след средното образование, ОКС „Магистър“ след придобита ОКС „Бакалавър“), „Дирижиране на народен хор“ (ОКС „Магистър“ след придобита ОКС „Бакалавър“) и „Дирижиране на народен оркестър“ (ОКС „Магистър“ след придобита ОКС „Бакалавър“).

Включването им в Списъка на защитените специалности ще гарантира съхраняване и развитие на уникални културни традиции и ще подпомогне подготовката на висококвалифицирани кадри в областта на българското музикално и танцово изкуство. Цели се съхраняване и развитие на българската културна идентичност чрез утвърждаване на специалности, свързани с дирижиране на народни състави, хорове и оркестри, се посочва в мотивите за промяната.

През юни Министерският съвет реши специалностите „Медицинска сестра“ и „Акушерка“ да се включат в Списъка на защитените и обучението по тях да бъде безплатно в държавните висши училища. **АЗ-БУКИ**

УНСС откри 105-ата академична година

Снимка Министерски съвет

Ректорът на УНСС проф. Димитър Димитров връчи на премиера Росен Желязков юбилеен медал „105 години УНСС“

Министър-председателят Росен Желязков и генералният директор на „Евростат“ д-р Мариана Коцева откриха новата, 105-а академична година в Университета за национално и световно стопанство в аула „Максима“ на висшето училище.

„Пристипвайки през портите на тази Алма матер, съм сигурен, че първокурсниците тръпнат в очакване за приключението, което предстои в тяхното студентство. Влизат заредени с енергията на младежкото си дръзновение, очаквайки с оптимизъм всичко онова, което ги очаква в този необятен път“, каза премиерът Росен Желязков в словото си.

От своя страна, ректорът проф. Димитър Димитров подчерта, че УНСС заема достойно място сред водещите университети в Европа. „В най-престижната международна класация QS World University Rankings нашият университет се изкачи до 80-о място в Източна Европа и до 506-о в Европа. УНСС е единственият икономически университет в България, който е включен в тази престижна класация“, посочи той. И припомни, че в Университета са завършили 12 премиери и над 200 министри на България.

Проф. Димитров подчерта, че за поредна година висшето училище отчита рекорд – над 8000 кандидат-студенти и повече от 4000 първокурсници.

Вече шеста година УНСС е участник и в проекта на европейските икономически университети – ENGAGE.EU, където се реализират съвместни програми за обучение и изследователски мрежи с още осем водещи европейски бизнес висши училища. Подготвя се и създаването на Институт за изкуствен интелект в икономиката.

„УНСС е доказал през годините, че не е просто ковачница на успели хора във всички области на живота – на бизнесмени, държавници, учени, журналисти. УНСС е ковачница на съвременна и утрешна България, на съвременна и утрешна Европа“, заяви генералният директор на „Евростат“ доц. д-р Мариана Коцева.

Тържеството събра представители на ректорското ръководство, на Академичния съвет и Общото събрание на висшето училище, кмета на район „Студентски“ Петко Горанов, генералният директор на Българската телеграфна агенция Кирил Вълчев, представители на държавната администрация и на бизнеса.

По повод 105-годишнината на Университета бяха връчени медали на личности с принос към развитието на висшето образование и академичната общност. Ректорът проф. Димитър Димитров връчи медал на министър-председателя Росен Желязков. Отличията се присъждат на всеки пет години като знак на признание и уважение към изяви обществени фигури. **АЗ-БУКИ**

Русенският университет с над 1600 нови студенти

Повече от 1600 нови студенти влизат в аудиториите, учебните зали и лабораториите на Русенския университет „Ангел Кънчев“. Това обяви ректорът на висшето училище доц. Десислава Атанасова при откриването на новата академична година. Гости на празника са кметът Пенчо Милков, председателят на Общинския съвет – Русе, и почетен ректор на висшето училище акад. Христо Белолев и народните представители Биляна Иванова и Златан Златанов.

„В Русенския университет се подготвят специалисти в над 50 бакалавърски специалности от 23 професионални направления. Предлагаме над 80 магистърски програми и над 50 научни специ-

Снимка Русенски университет

Ректорът на висшето училище доц. Десислава Атанасова даде начало на новата учебна година

алности за обучение в докторска степен. Международното признание и успешно финализираните проекти показват, че това е

образователна институция, която следва технологичното развитие и новите научни тенденции в света. От тази учебна година Ру-

сенският университет е и първият български университет със свой филиал в чужбина – филиалът в Тараклия, Република Молдова“, подчерта още ректорът в поздравлението си към студенти и преподаватели.

От своята страна, акад. Белолев заяви: „15 септември е дата, която всички тачат и уважават. Пожелавам ви оптимизъм и увереност. Поставете си цели, преследвайте ги и бъдете сигурни, че с труд и постоянство ще ги постигнете. Ще получите достойно образование и диплома, зад която стоят истински знания и умения.“

„Аз също съм завършил тук и този ден е изключително емоционален за мен. Пожелавам ви да си поставяте задачи и да ги

постигате, защото това е най-голямото гориво за личността. Намерете своя начин да правите добро със своите способности!“, каза кметът Милков.

Послание към колегите си отправи и председателят на Студентския съвет Вирхиния Сентено. А Лора Лалева, първокурсничка от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“, която е една от приетите студенти с най-висок състезателен бал, пожела на добър час на своите колеги.

След церемонията откриването на академичната учебна година продължи по факултети, където първокурсниците се запознаха с деканските ръководства. **АЗБУКИ**

Медицинският в Пловдив отвори врати за 80-и път

Академичната година започна за всички бъдещи лекари

Медицинският университет в Пловдив посрещна 838 първокурсници на тържествена церемония за началото на новата академична година, на която бе приветстван юбилейният 80-и випуск на висшето училище.

„Скъпи първокурсници, бъдете упорити, креативни, критично мислещи, изисквайте от себе си и бъдете последователни! Ще срещнете вдъхновяващи преподаватели, ще изградите трайни приятелства и ще положите основите на достойна и хуманна кариера. Очакват ви предизвикателства, но и безценни уроци – не само в науката, но и в живота“, обърна се към новото попълнение студенти ректорът проф. д-р Ангел Учиков.

Поздрав към новоприетите студенти поднесе Ясемин Имам, приета с най-висок бал в специалност „Дентална медицина“. А приветствие от името на чуждестранните студенти отправи Панайотис Псиакидис, класиран с максимален бал в специалност „Медицина“.

„Избрали сте път, в който ще носите отговорност, преди да получите признание. Ще има безсънни нощи, трудни изпити, моменти на съмнение, но и невероятни мигове на гордост, успех и себепознание. Ще учите не само от книги и лекции, а и от погледа на пациента, от всяка малка победа и всяка допусната грешка. Ние, вашите колеги, сме тук, за да ви подкрепим“, увери първокурсниците председателят на Студентския съвет и стажант-лекар Нери Ликова.

Областният управител проф. Христина Янчева и ректорът проф. д-р Ангел Учиков връчиха студентските книжки и подаръците на отличниците с най-висок бал от четирите факултета: Рафаела Панайотова – Медицински факултет, Ясемин Имам – Факултет по дентална медицина, Илиан Пачев – Фармацевтичен факултет, Анелия Георгиева – Факултет по обществено здраве, Мира Петрова – Медицински колеж.

На празничното събитие бе направено символично предаване на „Щафетата на познанието“. Статуетката е дело на скулптора Веселин Ламбрев и се връчва на всеки следващ випуск.

По повод 80-годишнината на МУ – Пловдив, в откритото пространство пред Аудиторияния комплекс бе открита паркова композиция – пейка във формата на цифрата 80, която символизира безкрайността, духовното начало и идеята за обединение.

Снимка МУ – Пловдив

Отличникът от миналата година Валери Ставрев предава „Щафетата на познанието“ на новия випуск в лицето на Рафаела Панайотова, приета с най-висок бал в Медицинския факултет на МУ – Пловдив

Студентите отличници пуснаха в небето 80 балона.

Събитието уважиха представители на държавни и регионални институции, ректори на висши училища, съсловните организации, сдружения и лечебни заведения.

В аудиториите в Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ във Варна влязоха и над 1700 бъдещи медици. От тях над 1300 са в българоезичните програми, а 400 – в англоезичните по „Медицина“ и „Дентална медицина“.

„Пътят, който сте избрали, не е лесен. Медицинските науки изискват труд, отдаденост и постоянство. Ще срещнете много предизвикателства, но именно те ще ви изградят като подготвени и уверени професионалисти“, обърна се към първокурсниците при откриването на учебната година ректорът проф. Димитър Райков. По-късно те бяха посрещнати официално от ръководствата на факултетите и на колежа. Учебната година бе открита и във филиалите на Университета в Шумен, Велико Търново и Сливен.

Тази година броят на кандидатите е 3264 души – с 11% повече в сравнение с предходната година. Интересът към

специалностите „Медицинска сестра“ и „Акушерка“ бележи ръст както във Варна, така и във филиалите на висшето училище. От учебната 2025/2026 г. те са със статут на защитени, а новоприетите студенти (държавен прием) са освободени от такси за обучение. Утвърдени са и допълнителни места за държавен прием за „Медицинска сестра“ – с 38 повече от заявените 150. В партньорство с ВМА – София, и ВВМУ – Варна, Университетът осъществи нов прием и в уникалните направления „Военен лекар“ (18 студенти) и „Военна медицинска сестра“ (7 студенти). През 2025/2026 година в МУ – Варна, е открита и нова специалност – „Логопедия“ (магистър).

Общият брой студенти в Университета вече надхвърля 7000, от които около 1900 са чужденци. Общият брой дипломанти в момента е 1418 от 20 държави – с 6% повече в сравнение с предходната година.

Лекциите започнаха и в най-стария медицински университет у нас – Медицинския университет в София. На церемонията присъстваха министърът на здравеопазването Силви Кирилов, проф. Андрей Чорбанов – председател на Комисията по образованието и науката в 51. НС,

проф. д-р Миглена Темелкова – председател на Съвета на ректорите, преподаватели и студенти.

„Намираме се в най-старата институция за висше медицинско образование у нас и дом на много световно признати учени и виртуози в областта на медицината. Зад този успех стоят 108-годишна история, много труд и отдаденост на всички, чийто път е преминал през този университет“, заявява в словото си министър Силви Кирилов.

„Днес не просто откриваме новата академична година, а заедно отваряме вратата към един свят, който ще ви променя, ще ви кара да се съмнявате, ще ви провокира, но преди всичко ще ви изгражда като професионалисти и като хора“, казва, от своя страна, ректорът на МУ – София, проф. Бойчо Ландров.

По време на официалната церемония са отличени и двама първокурсници, приети с максимален бал – студентката по медицина Илиана Петрова и студентката по дентална медицина Ана Кашова.

Четвъртият медицински университет – този в Плевен, откри учебната година на 9 септември. **АЗБУКИ**

Географски открития се правят и днес

В това е категоричен доц. д-р Димитър Желев, зам.-декан на Геолого-географския факултет на Софийския университет

Доц. д-р Димитър Желев е заместник-декан на Геолого-географския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и съосновател на „Географ БГ“. Той е комуникатор на науката с богат опит от сцени по света и България. Освен това е един от най-пътуващите български учени, като има амбицията да посети всички държави на земното кълбо.

Автор и съавтор е на книги, преподава на ученици и студенти и е съосновател на единствения по рода си Географски фестивал. На Софийския фестивал на науката говори за различни водни феномени.

Зина СОКОЛОВА

Причината да избере темата за водните феномени е, че доц. Димитър Желев е титуляр на дисциплината „Природна география на континентите“, която изучават бъдещите учители по география. Един дипломиран учител по география трябва да има добри познания не само за България, но и за света – както за природата, така и за обществото. Затова през последните няколко години за Софийския фестивал на науката доц. Желев подбира теми, свързани с природата на света, с различни феномени и интересни обстоятелства, които предизвикват научен интерес. Определя ги до голяма степен и като загадка. Според доц. Желев, в средата на XX век има погрешно разбиране в западните страни, че географията, едва ли не, е приключила като наука и всичко вече е открито. Но историята показва, че не е така – напротив, продължават да се правят открития.

„Дори ако вземем нашата страна за последните години, откакто правя такова собствено изследване – откакто съм бил студент до момента, в който станах преподавател, са се открили много нови неща за българската природа – казва доц. Желев. – Когато бях студент, ни учеха и убеждаваха, че по българската земя никога не е имало динозаври. В момента има експедиция на учени от БАН и Софийския университет, която всяка година изкопава нови вкаменелости.

Те доказват, че по нашите земи е имало острови, обитавани от динозаври.

Да, това не са били животни като най-големите, които познаваме от палеонтологията, но има достатъчно убедителни доказателства, че са съществували.“

Младият учен дава още един пример. През последните години в България се открива нова най-дълбока и най-дълга пещера – Колкина дупка в Западна Стара планина. Съвременните изследвания доказваха, че тя е по-дълга от Духлата във

Снимка ПК „Под ръб“

През последните години у нас е открито, че най-дългата и дълбоката пещера е Колина дупка в Стара планина

Доц. д-р Димитър Желев

Витоша и по-дълбока от Райчова дупка в Централна Стара планина. Това са неща, които на пръв поглед много лесно трябва да се характеризират. Но се доказва, че са били грешно описани в миналото.

Преди около 15 години пък става ясно, че има нова най-западна точка на страната. Тя не е в Кюстендилска област, а във Видинска. Същото се отнася и за най-високата точка на Дунавската равнина – тя не е тази, за която пише в учебниците, а е на друго място. Заради всичко това на научните фестивали доц. Желев

винаги се опитва да покаже, че науката е динамична и затова постоянно има открития.

„Не трябва да се примиряваме с идеята, че всичко знаем и всичко е открито – категоричен е той. – Нап-

ротив, светът се променя, а сега вече имаме и нови технологии, които ни позволяват да погледнем по друг начин на природата около нас. Използваме сателити и дроне. Всичко това ни дава възможност да имаме допълнителен канал, по който да наблюдаваме Земята и да правим своите открития.“

Изследователската му дейност в Софийския университет е свързана с природата на нашата страна и с човешкия отпечатък върху нея – по какъв начин хората са повлияли, в повечето случаи негативно, върху околната среда. И най-вече със замърсяване на почви и реки, с промяна на растителността. На Фестивала доц. Желев дава пример как е възможно една река да се раздели на две и да продължи да тече в две различни посоки. Досега се е знаело, че реките се сливат и много реки се обединяват в общо течение. Но в природата има и изключения, когато река може да се раздели на две и тези две течения никога да не се срещнат отново.

Подобно явление се наблюдава на няколко места по света, като най-известният пример е в Южна Америка – реката Касикаяре, която се разделя на два канала.

Единият отива към река Ориноко на север, другият – към Рио Негро на юг, към басейна на Амазонка.

По света има още няколко подобни примера. Обикновено това се случва на равнинни територии, в които няма релеф, който да предполага гравитационно водата да се насочи само в една посока, подчертава ученият. В определени ситуации понякога и хората са спомагали. А с течение на времето реката си го припознава като естествено течение.

Младият учен разказва и за друг феномен – река, която сменя своето течение два пъти през годината. В една част от годината тече в една посока, в другата част – в обратната. Това на пръв поглед звучи като пълно противоречие, особено за хората, запознати как работи гравитацията – все

едно гравитационното поле се изменя. Всъщност този интересен феномен е породен от смяната на годишните времена. Това се случва в Камбоджа, в Югоизточна Азия, по долното течение на голямата река Меконг. Там има чудно хубаво езеро в периферията на Меконг, което се нарича Тонлесап. Реката, която свързва езерото и голямата река Меконг, също се нарича Тонлесап. Разликата между нивото на езерото и нивото на реката е много малка. По време на дъждовния период в езерото се събира много вода, която почва да се оттича към реката. Когато дойде сухият период, водата от езерото се изпарява и тогава то почва да се пълни с вода от реката.

„По този начин се променя траекторията на речното течение и това е най-известният подобен случай в света – подчертава ученият. – Има и по-малки регионални случаи, но този е много забележителен.“

В лекцията си на Фестивала на науката доц. Желев говори и за реки с две делти. Примерно такъв е случаят с Рейн в Европа. Извирайки от Алпите, тя първо се влива в Боденското езеро с делта. След това отново изтича и отива към Северно море, където образува обща делта с други две реки – Маас и Шелда.

Подобна ситуация има и в Африка с голямата река Нигер. Тя освен делтата си на Атлантическия бряг има делта и в котловината Тимбукту. Това става възможно заради голямо понижение на релефа в юго-западните части на Сахара, където

река Нигер се разделя на множество ръкави и образува блатисти местности.

След няколко десетки километри тази вода се просмуква отново през пясъците и образува течение, което продължава. Това е втората делта на река Нигер.

„Има много примери и за тотална промяна на ландшафта, особено с

островните територии, тъй като там ресурсите са ограничени – казва младият учен. – Много видове са били избити, други са привнесени, релефът е променен. Т.е. има безкраен набор от човешки въздействия в природата. В момента работя върху книга и там в една от главите правя преглед върху изкуствените острови, които са създадени по света. Има случаи, в които държави като Обединените арабски емирства, Катар, Япония, Сингапур, Китай, Индия, Бразилия, Съедините щати, Австралия създават изкуствени острови в моретата, т.е. те променят разпределението на сушата и на водата. И тук не говорим само за промяна на релефа, говорим за създаване на абсолютно нов релеф, нови обекти в природата.

Тези нови острови променят и теченията, променят и микроклимата, променят и разпределението на ресурсите. За да се построят някъде тези изкуствени острови, означава, че отнякъде е пренесена материя. Това е огромен екологичен отпечатък, който трудно може да бъде омаловажен. Така че, от тази гледна точка, наистина светът изобилства от примери. Това, което се случва в тези страни, е просто колосално като въздействие. Да не говорим в момента и за всичките тези конфликти в Източна Европа и в Югозападна Азия.“

Има ясни доказателства, че това, което в момента се възприема на много места по света като естествена природа, всъщност е било тотално променено от хората преди хиляди години. И това, което виждаме в Средиземноморието, в Близкия изток като ландшафт в наши дни, е една деградирала картина на природата, породена от човешкото въздействие.

Трябва да имаме предвид, че и климатът се е променял в историческия период, подчертава доц. Желев. Не толкова бързо, колкото в момента. Но се знае, че е имало и малки ледникови епохи, и такива благоприятни климатични времена, които са позволявали на растителността да се придвижва на север или на юг и съответно на много места, когато хората са се намесвали, те са усилвали някакъв естествен процес и това е водило до промените.

„Това за мен лично е едно от най-интересните неща, свързани с географията, защото много трудно можем да открием място без следа от човешка дейност в наши дни“, подчертава доцентът. По думите му изследванията през последните десетилетия показват, че дори да попаднем в Гренландия или в дъждовната гора на Амазония, в Сахара, ако се вземе проба от повърхността – било то сняг, почва или пясък, винаги ще откриваме парченца микропластмаса или някакъв друг привнесен от хората компонент. Дори в България в резерватите могат да се открият някакви въздействия от древен рудодобив и т.н.

„Планетата до голяма степен е преобразувана от хората“, обобщава още ученият.

Кина Котларска, изграден авторитет в сферата на българското образование, се оттегля от поста директор на СУ „Емилиян Станев“ във Велико Търново преди началото на новата учебна година. Прави го на 3 септември с емоционално изявление във фейсбук страницата си. Получава многобройни пожелания и искрена благодарност от родителите на учениците, обучавали се под нейното ръководство.

Дългогодишният директор, чиято длъжност наследява зам.-директорът Дияна Добрева, споменава само два от последните постигнати успехи – фотоволтаичната централа на покрива на училището, която вече работи, и имената на двесте ученички с Национални дипломи през 2025 г. – Рая Йорданова и Василена Василева. Получилите пълен отличен не само от целия курс на обучение в гимназията, но и на двата гържавни зрелостни изпита, са наградени от министъра на образованието и науката на проведената на 12 септември официална церемония в Археологическия музей към БАН в София.

Снимка БГУ

Студентският екип, участвал в изработването на стенописа – в средата е авторът на проекта Мария Белчева

Петя НИКОЛОВА

Кина Котларска определя СУ „Емилиян Станев“ като „моята голяма любов в образованието“. Споделя, че си тръгва доволна от постигнатото и уверена, че екипът, който оставя след себе си, е готов да посрещне всички предизвикателства.

Започваме с нея, бившия вече директор на СУ „Емилиян Станев“, защото едно училище се развива, гради имиджа си и преди всичко създава хора чрез приемственост на усилия, които не спират. Ако не съществуваша хора като г-жа Котларска, които да възприемат със сърце и душа работата си като директор, със сигурност днес нямаше да я има новината за огромния стенопис в СУ „Емилиян Станев“ във Велико Търново. Нямаше и първокласниците, които за първи път прекратват прага му, да се почувстват в близка до своя детски свят среда.

Стенописът „Полети на въображението“ е дълъг 64 и висок 3,10 метра, обхваща близо 200 кв. метра площ и украсява стената на коридора на първия етаж в сградата, където са разположени стаите за първокласниците.

Новият директор Дияна Добрева домакинства тържественото откриване на обновения интериор и изразява радостта си, че децата от I клас, които всекидневно ще преминават през този коридор, ще се заредят от символиката и ще растат като добри хора.

За „Аз-буки“ авторът на проекта – докторантът и хоноруван преподавател във Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ Мария Белчева, споделя, че идеята да се обнови коридорът на първокласниците, идва от екипа на училището.

„Търсеха хора, които да направят нещо ново върху стената между класните стаи на първия етаж. Имало е стар стенопис, който е бил доста тъмен и мрачен, и една от учителките сподели, че децата дори са започнали да се смущават от него. Всичко обаче беше на конкурсен принцип. Проектните предложения се предоставяха на училището и преминаваха през тяхното одобрение“, разказва Белчева.

Благодарение на изградената добра комуникация между средното училище и Факултета по изобразителни изкуства на Великотърновския университет до нея стига възможността да прояви уменията си по стенопис, каквато специалност е изучавала във висшето училище.

„Проектът е мой, авторски. В екипа съм събрала момичета от I, II и III курс във Великотърновския университет, които се откри-

Снимка БТА

яват със своите умения. По този начин и Факултетът по изобразителни изкуства им дава възможност да практикуват в реална среда. Изключително съм впечатлена от тяхната точност и педантичност, защото това е ангажимент по време на лятната ваканция. Разбира се, проектът беше заплатен, но момичетата отделиха 26 дни през лятото за работа, всеки ден – от понеделник до петък. Работихме от 8 до 17 ч., защото стената е близо 200 кв. м“, уточнява Белчева.

Симона Язпкова, Ралица Матрова, Симона Маркова, Деница Косева и Ивана Иванова са всеотдайните художници, които напълно преобразяват първия етаж на сградата на СУ „Емилиян Станев“. Те се обучават в специалностите „Стенопис“ и „Педагогика на обучението по изобразително изкуство“. Водещият преподавател на проекта е проф. д-р Владимир Аврамов – ръководител на катедра „Стенопис“ във Факултета по изобразителни изкуства, който проследява целия процес и е голяма опора на екипа.

Специално за „Аз-буки“ студентката Симона Язпкова казва, че е изключително благодарна да

бъде част от този проект: „Много добре се сработихме с екипа – още от самото начало имаше отлична комуникация, което е много важно, и мисля, че всички останахме удовлетворени от свършената работа. Рисувахме заедно и искрено съм благодарна за възможността да участвам в този проект, щастлива съм и че бях част от екипа.“

„В един материален свят, който все повече се дигитализира, отдадеността на изкуството е нещо, което ни спасява и извисява“, казва по време на откриването на стенописа директорът на средното училище Дияна Добрева. Цитирайки Пенчо Славейков, според когото творците снимат плама Прометеев, за да го дадат на хората и така разгорени, да ги възвисят, директорката определя момичетата, рисуващи върху стената, като посредници между един реален свят и един свят, който може да бъде много по-красив.

„Стенописът е изключително комуникативен, социален вид изкуство – уточнява за „Аз-буки“ авторката на „Полети на въображението“ Мария Белчева. – Постоянно е в комуникация с публиката, а когато публиката са първокласници, трябва

да говориш на техния език. Затова идеята с хвърчилата, облачетата, балоните, хартиените самолетчета може да се стори на по-големите ученици тривиална, но за малките деца е подходяща среда. Те ще я разберат. Ще им създаде усещане за лекота, за свобода, за мечта. Това са асоциациите, които целим.“

Стилът е арт деко, боите са акрилни, а онова, което помага на стенописа във времето, е фактът, че не подлежи на външни въздействия и върху него не попада директна слънчева светлина.

Интересно е изказването на проф. Владимир Аврамов, ръководител на катедра „Стенопис“ във Великотърновския университет, при откриването. Като отдава заслуженото на автора Мария Белчева, откроява и особеностите на реализирания от студентите стенопис: „Той има не само своите технически особености и достойнства, но самата трактовка на темата също заслужава внимание. Децата, които играят с хвърчила, са главните герои, около които се развива действието. Подредени по този начин, гледани от двата фланга на стенописа, те изглеждат като

петолинне, като цветна музика. Нашата мисия е да възпитаваме децата в естетика и красота и този стенопис е прекрасна възможност да го правим. Другото, което прави този стенопис уникален и неповторим, е паузата между тези главни герои, които са нотите. Моцарт казва, че красотата на музиката не е в нотите, а в паузите между тях. Така че дори и подсъзнателно, Мария Белчева се е справила великолепно с всички особености, които са характерни за съвременните стенописи“.

Дъщерята на проф. Светослав Косев, декан на Факултета по изобразителни изкуства, който присъства на откриването, също е сред студентките, рисуващи през лятото в средното училище във Велико Търново.

„Деница Косева е наша ученичка, завършила „Графичен дизайн“, а сега се обучава във Великотърновския университет. Ние, като учители, сме много горди – казва за „Аз-буки“ Галя Хаджиатанасова, преподавател в средното училище.

Като преподавател по изобразително изкуство, Хаджиатанасова с радост съобщава, че в началото на новата учебна година училището се е сдобило с нова графична преса. Това ще помогне на учениците от паралелките по графичен дизайн и изобразително изкуство за тяхното обучение по печатни графични техники и в създаването на авторски творби. По отношение на новия стенопис Галя изразява надеждата си да се хареса наистина на децата, тъй като прекратват в тази част на сградата по цял ден.

„Подходящ е за I клас. В слънчева, топла гама, с пеперуди, птици и безкрайна полетяла дъга. Богат на цветни нюанси и едновременно органичен като композиция. Надявам се, че ще им хареса и ще ги накара да мечтаят и да следват мечтите си“, казва учителката.

И ако в символиката на мащабния интериорен живопис възрастните търсят стремежа към нови хоризонти, безкрайното въображение и радостта от творчеството, децата, с естествения си усет, ще почувстват средата. Ще се припознаят в играта на щастливите малчугани с хвърчила или просто ще протегнат ръка, за да докоснат дъгата.

Иглика Василева, преводач:

Преводът винаги е съавторство

Всички вярваме, че знаем български, но истината е – не докрай

„...искам Да“. Две думи, с които завършва „Одисей“ на Джеймс Джойс – и едно от най-големите преводачески постижения в съвременната българска литература. Иглика Василева е преводач, чийто глас стои зад най-трудните, най-изящните автори на англоезичната литература. „Одисей“, „Вълните“, „Александрийският квартал“ са само част от заглавията, които тя е направила достъпни за българските читатели. Носител на редица престижни награди за превод, сред които наградата „Христо Г. Данов“ и наградата на Съюза на преводачите в България (1993, 1998 и 2006 г.). С преподавателската си дейност допринася за формирането на ново поколение преводачи.

Интервюто взе
Павла КОТОВА

Пжо Василева, Вашият път като преводач започва в БТА и Издателство „Народна култура“. Какви бяха онези първи години – какви текстове превеждахте и какво научихте тогава?

– Работата в БТА беше много високателна, имаше много емисии и много от материалите идваха в последния момент. Трябваше да си напълно мобилизиран, с целия речник в главата, защото често нямаше време дори да отидеш до информационната или справочната редакция, за да направиш снимки. Там превеждах в обратната посока – от български на английски. Постепенно успях да автоматизирам това „превърщане“. А като успееш да го автоматизираш, усещаш, че си дръпнал крачка напред в преводаческата кариера.

– Как преминахте от информационните текстове към художествените превод?

– Мога да кажа, че интересите ми винаги са били към литературата. Но повратният момент настъпи с делото на Сергей Антонов за покушението срещу папа Йоан Павел II през 1981 г. В БТА тогава настана истински ужас – работата денонощно, без прекъсване. Умората си каза думата. Реших, че каквото можах да науча през годините, вече съм го научила и така, смело излязох от БТА, въпреки че още я обичам.

– В онези години издателствата изграждаха преводачи в дългосрочен план – със система, редактори и приемственост. Липсва ли това днес?

– Сега има много курсове за преводачи на художествена литература. Но това, което бих могла да препоръчам, независимо от тези курсове, е, че най-добрият тренинг в това отношение са редакторите.

Редакторът е човекът, който ти е пръв читател. Той вижда къде късаш нишката, къде авторът къса нишката, защото има и такива случаи, къде си се спънал, къде си използвал буквализми вместо някакъв хубав български израз. За съжаление, институцията редактор, която е толкова важна, сега се пренебрегва. Не че я няма, просто я няма в този стар смисъл, за който говоря.

След редактора идва коректорът, от който също има какво да се научи. Ние всички вярваме, че знаем български, но истината е – не докрай. Също така е важно да четеш много. Когато четеш много, си набавяш речника, който ти е

необходим. Най-добрият начин е да четеш поезия.

– Ако трябва да нарисувате портрет на тогавашния „преводач като млад“, как бихте го описали – и как се различава от днешния?

– Беше голям зор да пробиеш и да вземеш книга за превод. Големите издателства превеждаха сравнително по-малко, и то от всички езици.

За сметка на това самите издателства избираха много качествени книги, които са четени поне от двама редактори. Но както обикновено, издателствата и тогава, и днес работят с определен кръг от преводачи. И да пробиеш в този омагьосан кръг, често пъти е трудно. Но когато успееш и получиш книга за превод, тогава вече много си треперехме на преводите – от мнението на редактора и на другите хора, които са в издателството. Тази липса на самочувствие, често пъти дори е по-стимулираща и по-важна, отколкото прекаленото самочувствие.

– Превеждали сте текстове с изключителна езикова сложност. Разгръща ли българският език достатъчно възможности за такава литература?

– Българският има страхотен потенциал, помага това, че също като английския е аналитичен език. Тоест вътре връзките не са падежни, а предложни. Много лесно правим алитерация, което е много важно при английската литература.

Например при Джойс съм срещала такива неща, като примерно думата „jocoserious“. Той е хем смешен, хем сериозен – смехориозен. Въпросът при тези игри на думи е думата да не е шита с бели конци, а да е монолитна дума.

– Джеймс Джойс, Вирджиния Улф, Лорънс Дърел. Как се подхожда към подобни автори – не просто като преводач, а и като читател?

– Често пъти читателят харесва нещо именно заради предизвикателствата в него, не толкова заради лекотата, с която се чете. Аз също съм от тези читатели, които се ентусиазират от трудностите.

А точно тези, за които споменах, са автори, чиито текстове крият много трудности, които трябва да се преодоляват. Това те амбицира и ти доставя огромно удоволствие, когато успееш да намериш разрешение на даден проблем.

– Какво беше специфичното предизвикателство при всеки от тях?

– Всеки автор е специфичен сам по себе си. Трябва да умееш да

разтълкуваш текста. А това изисква доста четене – на литературна критика и на другите произведения на самия автор, защото те хвърлят светлина едно върху друго.

Джойс е много мъжки автор. В „Одисей“ има само една жена. Вирджиния Улф притежава много фина женска чувствителност. Няма човек, който да може да се докосне до нея. Както казва Една О'Брайън, когато сравнява Джойс и Вирджиния Улф с „Бурята“ на Шекспир – Джойс е Калибан, а Вирджиния Улф е Ариел. Дъръл пък е с такъв пищен език, с такава невероятна образност.

За да можеш да преминаваш от много мъжкото писане в много женското писане, трябва да искаш да го направиш, да копнееш да го направиш, и да си готов, разбира се, на разочарования, терзания и безсънни нощи.

– Кога според Вас преводът се превръща в съавторство?

– Преводът винаги е съавторство. Която и да е книга, когато е преведена на чужд език, в случая говорим за български, тя започва да живее наново. Това е нейният нов живот. Невъзможно е да превеждаш, без да интерпретираш – както музикантът изпълнява чужда музика, а актьорът играе по текст на драматург. И в двата случая изпълнението неизбежно носи личния отпечатък на артиста, защото минава през неговата емоция, мисъл и душевност.

– Как гледате на използването на технологии и автоматизирани преводи, в частност на ChatGPT?

– Още не става за художествена литература. Или поне българската му версия. Той борави с огромни масиви, но логиката на повествованието, която съществува във всеки роман, засега мисля, че може да я направи само преводачът.

– А кой е Вашият „непреведен“ автор – онзи, когото обичате, но не бихте посегнали да превеждате никога?

– Нямам такъв автор. Но да кажем, за да отговоря на въпроса,

може би „Бдение над Финеган“ е такава книга. Книга, която просто не подлежи на превод. По-скоро може да се транскрибира, отколкото да се преведе.

– Кои умения или нагласи според Вас отличават добрия преводач – и как се възпитават те в обучението?

– В тази професия желанието да станеш преводач, е по-важно от самото умение – уменията можеш да ги придобиеш, но без вътрешния стремеж няма как да стане.

Преводът е много практически предмет, обикновено в университета един човек води теорията и отделен канят преводачи, които могат да дадат практически насоки. Преподавала съм в университета, защото си мислех, че няма да е лошо това, което знам, да го предам на младите хора. Имах готови примери, върху които съм се блъскала, и блъскайки се, всъщност можех много точно да им обясня на тези деца как да го правят, а не просто да им кажа: „И тук заменете тази дума с тая и ще се получи“.

Например трудността при архизирането на текстове. Колега дори ме попита: „За какво ти е това архизиране?“. Защото основно преподаваме литература от XX и XXI век. Казах й: „Много често и в съвременни жанрове като фентъзи се появяват писма, дневници или други текстове в старинен стил – и трябва да можеш да го възпроизведеш“.

– Кои хора бихте нарекли свои учители в превода?

– Цялото поколение преди моето ми бяха учители и съм ги чела с лист и молив в ръка. Кръстан Дянков, Тодор Вълчев, Жени Божилова, Красимира Тодорова, Пенка Проикова. Хора, които бяха работили при много трудни условия, без специализирани речници, без Библия, а Библията е много важна. В английската литература, предполагам, че и в цялата световна, тя често пъти е цитирана. И като я няма, ходехме по църквите и питахме там някой свещеник да

ни помогне. Но това са хора, които въпреки всички тези трудности са създали действително блестящи преводи.

– Ако можехте да съставите „задължителна програма“ за ученици или млади читатели, кои книги непременно бихте включили?

– Смятам, че настрана от училищните задължения, когато човек сам избира какво да чете, няма място за понятието „задължително“.

Каквото харесваш, ще ти даде повече, отколкото насила да четеш нещо, което може да е шедьовър, но ти не го харесваш. Ако ме пита някой млад човек какво да чета, ще му кажа: „Ми, чети „Моби Дик“. И той ще ми каже: „А! Тая мухлясала тухла, пълна с кораби и харпуни“. Аз харесвам „Моби Дик“ и смятам, че никак не е мухлясала тази тухла, но да накараш някой човек, зорлем, непременно да е чел нещо, няма да има ефект.

– Последно – Шекспир в превод на Валери Петров или в превод на Гео Милев?

– Шекспир е много общо, но „Хамлет“ в превод на Гео Милев – определено. Кой не си е опитвал ръката върху „Хамлет“? Само аз, може би. Има много български поети и писатели като Валери Петров – всеки със своите постижения, има нещо хубаво в тях, нещо е намерено, но да се преведе Хамлет изцяло, в цялата му монолитност, с цялото му ренесансово богатство, мисля, че го е направил само Гео Милев. Но той няма други преводи на Шекспир.

Валери Петров преведе целия Шекспир, но според мен е много по-силен в комедиите. Там той се разгръща като автор, позволява си да жонглира с езика, да вкарва български народни изрази, шегички, дори думи, които някой би нарекъл 'мръсни'. И това придава страхотен живот на комедиите му.

Снимка Олег Попов

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

Редактори:

д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg

д-р Диляна Кочева
d.kочева@azbuki.bg

Стефа Маринова
s.marinova@azbuki.bg

Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

Павла Котова
p.kotova@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:

Олег Попов

Реклама и

разпространение:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

КОРЕСПОНДЕНТИ В СТРАНАТА:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Варна – Розалина Димитрова
088 339920

Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255

Видин – Борислава Борисова
vidinstar@gmail.com

Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Зина Соколова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната
и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Пътуващият фестивал на науката по нови маршрути

Второто издание на проявата включва представяния
в Кърджали, Смолян, Враца и Габрово

Фондация „Красива наука“ организира втория Пътуващ фестивал на науката, в който водещи и млади учени от цялата страна представят програма от събития за деца, ученици и възрастни по различни научни теми. Вестник „Аз-буки“ е медиен партньор на проявата.

След успешното първо издание на проявата във Видин и Монтана през миналата година, през 2025 г. Фестивалът се насочва към Кърджали, Смолян, Враца и Габрово. Домакини на септемврийските събития са Театрално-музикалният център в Кърджали, Родопският драматичен театър и Планетариумът в Смолян, Концертната зала и ППМГ във Враца.

Във всеки от градовете организаторите предлагат програма, която представя постиженията на българската и световната наука и технологии по теми, свързани с важни проблеми от ежедневието. Целта на Пътуващия фестивал на науката е да „заведе“ знанието до места в страната, където няма научна или академична инфраструктура. В училищната програма в Кърджали и Смолян има практически работилници по роботика, биоразнообразие и химия, забавно научно шоу, прожекция на филми и презентации на различни теми. И в двата града ще се организира специално събитие за учители. Във Враца Фестивалът ще се проведе в неучебни дни. Едно от събитията ще бъде онлайн на живо с колайдера за елементарни частици в Италия, където работят български учени от града.

Успоредно с тези прояви, на 24 септември в столицата започват събитията по проект „Есенни научни маршрути“, финансиран по програма „София – град на младите и активните“ на

Столична община. Проектът ще включва разнообразни инициативи, включително посещения в училища и обучения. В програмата за обща публика има теми за връзката между вирусите и климатичните промени, реакцията на мозъка към дезинформация, изследване на слънчевата радиация от София до Антарктика, науката в научната фантастика, очакваните открития в Космоса и др.

В Софийския университет ще се организира образователна географска викторина, съвместно с Геолого-географския и Юридическия факултет и „Географ БГ“. На 25 септември на артсцената в Централните хали ще се състои представяне на млади учени на тема „Етика в

науката“ съвместно с Философския факултет на Софийския университет. На 26 септември в „Мол София“ от 12 ч. млади учени от институти на Българската академия на науките, университети и училищни природонаучни клубове ще представят своите експерименти, а в Националния природонаучен музей при БАН от 19:00 ще се открие изложбата „Разкодирана природа: геномната революция в изследването на биоразнообразието, или как геномиката променя начина, по който разбираме човека и природата“.

Партньори в Пътуващия фестивал на науката са: МОН, БАН, Планетариумът с обсерватория – Смолян, и други. **АЗ-БУКИ**

Снимка Архив „Аз-буки“

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Получаването на извлечение от ведомост за заплата е едно от основните права на всеки работник или служител, гарантирано от Кодекса на труда. То осигурява прозрачност в отношенията между работника и работодателя и служи като доказателство за начислените и изплатени възнаграждения или обезщетения. На практика извлечението често е необходимо не само за личен контрол върху трудовите доходи, но и при ситуации като неизплатени заплати, подготовка на искиви молби, водене на съдебни или изпълнителни дела, кандидатстване за банков кредит или доказване на доходи пред институции.

Как да поискам извлечение от ведомост за заплата?

Процедурата за искане на извлечение е сравнително проста, но е важно да се познават правилата, които законът поставя – кога работодателят е длъжен да предостави документа, за какъв период може да бъде поискан, каква информация трябва да съдържа и какво може да се направи при отказ или забавяне. Въпреки че законът не предвижда строго определени срокове и образци за документите, работодателят има задължение да реагира в разумен срок и да издаде исканото извлечение, за да защити правата на работника или служителя. Какви са задълженията на работодателя да издава извлечения от разплащателните ведомости при поискването им от работника или служителя, в какви случаи, за какъв период и колко подробни трябва да са извлеченията от разплащателните ведомости?

В Кодекса на труда е посочено задължението на работодателя да издава при поискване от работника или служителя извлечение от ведомостите за заплати за изплатените или неизплатените трудови възнаграждения и обезщетения.

Процедурата стартира с искане от страна на работника или служителя до работодателя. Практиката сочи, че тази процедура се развива, когато работникът или служителят не получава възнаграждение или обезщетение за положен труд и желае да събере принудително дължимото чрез съдебно-изпълнително дело.

Законът не изисква задължителни реквизити на искането, освен то да бъде в писмена форма. Заявлението се изготвя в два екземпляра,

единият от които се регистрира с входящ номер в регистъра на работодателя. В искането си работникът или служителят има право да посочи какъв период обхваща извлечението.

След постъпването на искането работодателят издава извлечение от ведомостите на съответния работник или служител. Няма нормативно утвърден образец за искането и за извлечението. В закона няма определен конкретен срок, в който работодателят е длъжен да издаде извлечението. Ето защо, ако има отправено до работодателя искане, извлечението се дължи незабавно или в разумен срок с оглед подготовката му.

Издаване на извлечение от ведомости за неизплатени възнаграждения или обезщетения по своята същност представлява уредена от закона задължителна процедура, която работодателят следва да спазва, ако му бъде поискано издаване на извлечение от ведомост за платени или неизплатени възнаграждения или обезщетения.

При отказ или забава от страна на работодателя да издаде исканите документи, работникът може да се обърне към Инспекцията по труда, която има право да поиска тази информация по служебен път, след което да я предостави на работника или служителя.

Предназначението на процедурата по издаване на извлечение от ведомост е да обезпечи възможността за получаване на документи относно дължимото възнаграждение.

Справка:

чл. 128, т. 3 от Кодекса на труда.

ЕВРОПЕЙСКА ОСТРОВНА ДЪРЖАВА	ФРЕНСКА ПИСАТЕЛКА - "ТРОПИЗМИ"	ЗАДЕН ПЛАН НА КАРТИНА	ПРИСПОСОБ- ЛЕНИЕ ЗА ПРАВЕНЕ НА ВЯТЪР	ВИД ПЛАЖЕН ШАЛ	УЧИЛИЩНА СКАМЕЙКА	ВИД КАЧЕСТВЕНА ХАРТИЯ	РАЗКАЗ ОТ НИКОЛАЙ ХАЙТОВ	ГРАД ВЪВ ВАРНЕНСКА ОБЛАСТ	
ПРАХОВА МЕТАЛУРГИЯ	ГЕРОЙ НА О. ВАСИЛЕВ ОТ „ЛЮБОВ“	ГЕРОЙ НА ШЕКСПИР		СНОПЧЕ НИШКИ ЗА УКРАСА	ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ		ГРАД В ГЕРМАНИЯ	ДЪЛБОКО МЯСТО В РЕКА	ИЗКОП, ЯМА
							ДРЕВНА ДЪРЖАВА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ИРАН		
ГЕРОЙ ОТ „ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН“			ОПРЕДЕЛЕНА ПЛОЩ ЗЕМЯ			ОГРАДА ПО КРАЯ НА СТЪЛБА			
ЛАДОВО НАКЛОНЕНИЕ (МУЗ.)			ОПЕРА ОТ Г. ДОНИЦЕТИ			БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ (1850-1892)			
		ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ				БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ - „ИОВ“			
КОНТРОЛЕН ОРГАН ПО ТРАНСПОРТА		САМОКОВСКО СЕЛО			СТАНИОЛ			ПОВЕСТ ОТ ФРАНСОА ШАТОБРИАН	ПРИСТЪПИ НА СИЛЕН ЗАДУХ
ОПЕРАЦИОННА СИСТЕМА ПРИ КОМПЮТРИТЕ		ГЕРОИНЯ НА Л. КАРОЛ			ИЗКО- ПАЕМА ВКА- МЕНЕЛОСТ НА ЖИВОТНО				
	ЕДНОВАЛЕНТ- НИ РАДИКАЛИ				МЯСТО ЗА ОБЩУВАНЕ В ИНТЕРНЕТ		ГРАД В ИТАЛИЯ		
	ГЕРОИНЯ ОТ „ПИПИ ДЪЛГОТО ЧОРАПЧЕ“				ДРЕБЕН ПЕЧАТАРСКИ ШРИФТ		ПОЧЕТНА ИЗВЕСТ- НОСТ		
ХУДОЖЕСТВЕ- НО ЛЕТОПИС- НО ПРОИЗ- ВЕДЕНИЕ	СТИХОТВОРЕ- НИЕ ОТ Н. КЕХЛИБАРЕВА			В ДРЕВНОСТ- ТА - ГРАД- ДЪРЖАВА СТОЛИЦАТА НА ФРАНЦИЯ		ГЕРОЙ НА Х. СЕНКЕВИЧ			
	44-ИЯТ ПРЕЗИДЕНТ НА САЩ			СЛОВЕСНО МУЗ. ПРОИЗ- ВЕДЕНИЕ ФР. ПИСАТЕЛ ЖАН КРИСТОФ		ГВОЗДЕЙ			
ИСПАНСКИ ОСТРОВ				ВИД МЪХЕСТ ВЪЛНЕН ПЛАТ		ПАРИЧНА ЕДИНИЦА В ИРАН		ТОПЧЕТА ОТ КАРТОФИ, БРАШНО И ЯИЦА	
ЩУРМ				БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ - „РАЛЕВИ“		СПИРАЛО- ВИДЕН УЛЕЙ НА ВИНТ			
		БЪЛГАРСКИ ЦАР (1207-1218)				ПЬЕСА ОТ К. ИЛИЕВ			
ЯПОНСКИ ЖЕНИ- ГМУРКАЧКИ		ИЗБУХЛИВО ВЕЩЕСТВО, МИНА				КЛАДЕНЕЦ			КРЪГЛА ПЛАСТИНКА С ДУПКА В СРЕДАТА
ГРАД НА О. СИЦИЛИЯ		БАНКРУТ				ФРЕНСКИ МАТЕМАТИК (1811-1832)		СТРУНА	
		ГЕРОЙ НА ПУЧИНИ ОТ „БОХЕМИ“			МОЧУРЛИВА МЕСТНОСТ	ЖЪЛТО- ЧЕРВЕНИКАВ МИНЕРАЛ		ГОЛЯМ ПЛЕТЕН	
	СМЕЛОСТ				РАСТЕНИЕ ОТ РОДА НА КИСЕЛЕЦА		ПРОДУКТ ЗА ПАЗАРНА РАЗМЯНА		
ТИТЛА НА ИСЛЯМСКИ ДУХОВЕН ВОДАЧ	РОМАН ОТ ДЖ. КЛАВЕЛ			ЛИВАДНО НАСЕКОМО			ПОВЕСТ ОТ ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ		
	СТОЛИЦАТА НА ЯПОНИЯ			ДЪРЖАВА В АФРИКА			ДРЕВНО ПЛЕМЕ НА БАЛКАНИТЕ		
			МАРКА РУСКИ ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ			ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ			
ГЕРОИНЯ НА Е. ЗОЛА ОТ ЕДНОИМ. ПРОИЗ- ВЕДЕНИЕ	СПИСЪК НА ПРЕДМЕТИ		АМЕРИК. ПИСАТЕЛ ГЕРОИНЯ ОТ „ГОЛЯМОТО НОЩНО КЪПАНЕ“			ПОЗЕМЛЕНА ФЕОДАЛНА СОБСТВЕНОСТ		СИМФО- НИЧНА ПОЕМА ОТ М. БАЛАКИРЕВ	
	ГРАД В БЪЛГАРИЯ			МУЗ. ПРОИЗ- ВЕДЕНИЕ ЗА 9 ИНСТРУ- МЕНТА		ЕДНО- КЪЛЕТЪЧНО ЖИВОТНО			
				МУЗИК. ИН- СТРУМЕНТ		ИТАЛИАНСКИ ПУБЛИЦИСТ (1918-1966)			
МЪЖКА РОЗБА		БЪЛГАРСКИ ПАТРИАРХ (1901-1971)			ЛЕКА ЛЯТНА МЪГЛА	ОСКЪРЪ- ЛЕНИЕ			ЧИСЛО, КОЕТО СЕ ИЗВАЖДА ОТ ДРУГО ЧИСЛО
МАРКА ТОАЛЕТЕН САПУН		ПАЗАР ЗА СТАРИ ВЕЩИ			РУСКА ПИСАТЕЛКА (1901-1964)		ПОВЕСТ ОТ ХЕРМАН МЕЛВИЛ		
	КУРОРТЕН ГРАД ДО СОФИЯ			НАЙ- ДРЕВНИТЕ ЖИТЕЛИ НА ИСПАНИЯ			ГИМНАСТИ- ЧЕСКИ УРЕД		
	СПЛАВ ОТ МЕД, ЦИНК И ЖЕЛЯЗО			ГЕРОЙ ОТ „ДЕ- КАМЕРОН“					
ФРЕНСКИ МАТЕМАТИК (1661-1704)	МАРКА КОЗМЕТИЧЕН КРЕМ			РОМАН НА АГАТА КРИСТИ		ЕДИНИЦА МЯРКА ЗА ТЕЖИНА	ИСТОРИЧЕСКА СТОЛИЦА НА ЧЕРНА ГОРА		
	РАСА, РОД			ПРИСПО- СОБЛЕНИЕ ЗА ПЕЧЕНЕ НА ПИЛЕТА		ПИСМЕН ЗНАК НА ЧИСЛО			
			ЯЙЧИЩЕ НА ВЪШКА			ИЗКУСТВЕНА ТЕКСТИЛНА МАТЕРИЯ			
ГЛАСЕН ЗВУК			МОДЕЛ „ШЕВ- РОЛЕТ“						
ЛЯТНА КОШАРА ЗА ОВЦЕ		ГЕРОИНЯ НА ГОГОЛ ОТ „ЖЕНИТБА“			СЕРИЕН ФИЛМ				
		КУМИР			ВОЙСКОВА ЕДИНИЦА				
		ЛИБРЕТИСТ НА ПУЧИНИ (1859-1919)			ПОГАЧА			ФРЕНСКИ ДРАМАТУРГ (1848-1918)	МОДЕЛ ЖИВОТ ЗА АВТОМОБИЛИ НА „КИА“
ФРЕНСКИ МАТЕМАТИК (1652-1719)		ИСПАНСКИ ПИСАТЕЛ (1544-1619)			СТАРА МЯРКА ЗА ТЕЖИНА			МИННА ГАЛЕРИЯ БЕЗ ИЗХОД	
ПРИСПО- СОБЛЕНИЕ ЗА ОТОПЛЕНИЕ		РАЗКАЗ ОТ ИВАН ВАЗОВ			ОВАЛНИ МИНЕРАЛНИ ОБРАЗУВА- НИЯ				
			ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРИЯ ПРИСЪЩА НА ГЛАГОЛА						
МАЙСТОРСКА СТЕПЕН В КАРАТЕ		РАЗКАЗ ОТ Н. ХАЙТОВ			КОЖНО ЗАБОЛЯВАНЕ		ГРЪЦКИ БОГ НА ВЕТРОВЕТЕ		

РЕЧНИК: АРИЛИ, ГУМИТ, ЛОПИТАЛ, ООЛИ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: "От Земята до Луната". Ал (Даниил). Реване. Итал (Йоан). Малага. Ват. Роко. "Едем". Лиани. Василев (Орлин). Кид. Крик. "Чико". Илин (Яков). "Колела". Ващи (Михай). "Авиа". "Вела". Пух. Капела. Икел. Вивалди (Антонио). Ракитин (Никола). Лой. Бизе (Жорж). Лик. Нар. Ритор. "Сивик". Паритет. Вит. Сено. Дума. Отокар. Маб ("Кралица Маб"). Нак. Данов (Христо). Ма. Аратор. Валер. Литота. Ураган. "Лепо". Атака. Дуо. Яна. Хата. Евро. Рин. Иск. Жул Верн. Баре. Актив. Салто. Устинов (Питър). Олив. Рон. Основа. Еврипид. Гилотина. Гор (Генадий). Кала. Октет. Орт. Сорел. Пиво. "АТЕ". Дора. "Иполит". Маркес (Габриел Гарсия). Паганини (Никола). "ИЛ". Лимасол. Ранд. Ананим. Рапира.	Отвесно: Страдивари (Антонио). Ударник. "Вардар". Зет. Капак. Мал (Луи). Астор. Тога. Рев. "Воцек". Панел. Килия. Ран. "Мара". Илина (Елена). Орех. "ВИП". Санд (Жорж). Ляноси. Атаров (Николай). Паж. Виго (Жан). Текила. Ирит. "Лотус". Дорина. Ра. Оливин. "Томи". "Алар". Репин (Иля). Ди. Еник (Леон). "Реката". Влог. Ло. Ботев (Христо). „Аелита“. Ответник. Лин. Лад. "Лот". Рата. Ро. Лапили. Кулеков (Иван). "Йов". Ракен. Оолит. Милев (Гео). Рима. Ав. Устав. Чам. Делиб (Лео). "Тату". Ресни. Омир. Тал (Михаил). Лавис. Бордо. Тоно. Ама. Малика. Аз-ис. Рау (Йоханес). Бивак. Рап. Аар. Плевен. Горана. Такси. Магнитуд. Инара. Иро. Метеор. Лаик. Хичкок (Алфред). Нунева (Анелия). Тесла.
-----------------------------	---	--

АБОНАМЕНТ 2025

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отпразнува 22-годишнината си
22 успешни проекта в 11 области

Аз-буки
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Платен месец: 1.00 лв. (с ДДС)
Платен месец: 1.00 лв. (с ДДС)

Наг 3100 зрелостници на допълнителна матура
Във вторник, 18 септември, в 11 часа в АЗ-буки ще се проведе допълнителна матура за зрелостници. Участниците са 3100 души. Матурата е организирана от Фонд „Научни изследвания“ и АЗ-буки. Целта е да се даде възможност на зрелостниците да си направят изпити по предметите, които са им необходими за влизане в желаните университети.

2780 лв. за асистент в висше училище
Министерският съвет одобри изпити за асистенти в висшето образование. За асистент в висшето образование се дава месечно възнамездие от 2780 лв. (с ДДС). Това е увеличение от 10% спрямо предишната ставка.

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година	Цена за година онлайн
Български език и литература	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
История	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
Математика и информатика	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
Педагогика	99 лв. / 50,62€	89 лв. / 45,50€
Професионално образование	60 лв. / 30,68€	54 лв. / 27,61€
Стратегии на образователната и научната политика	63 лв. / 32,21€	57 лв. / 29,14€
Философия	36 лв. / 18,41€	32 лв. / 16,36€
Обучение по природни науки и върхови технологии	63 лв. / 32,21€	57 лв. / 29,14€
Чуждоезиково обучение	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
Вестник „Аз-буки“	99 лв. / 50,62€	89 лв. / 45,50€

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

В моето **ФОТО** **НАЦИОНАЛЕН КОНКУРС**
Училище
АЗ-БУКИ
е най-хубаво

Снимката победител в деветото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“. Автор **Дилек Левент Неджати** (XII клас), ПГ по туризъм „Иван П. Павлов“ – Русе

Олег Попов, член на журито на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“:

Нищо не е толкова лесно, колкото изглежда през обектива

Олег Попов е единственият българин, част от мениджърския екип на Агенция „Ройтерс“. Той е сред най-големите имена в българската фотожурналистика. За „Ройтерс“ е отразявал почти всички големи военни конфликти от 1990 г. до 2011 г., както и двата опита за преврат в Русия в началото на 90-те години на миналия век.

Отразявал е пет световни и пет европейски първенства по футбол, включително емблематичния за България шампионат в САЩ през 1994 г., и четири олимпийски игри. Работил е за всички големи медии у нас. През 1993 г. и 1994 г. печели титлата „Репортер на годината“. Номиниран е два пъти за „Пулицър“ за работата си като фотограф в Сараево и Косово.

Какво би Ви изненадало в това юбилейно, 10 издание?

– Една добра портретна снимка. Тя би имала много висока стойност като участие.

– Кое е най-важното, което участниците трябва да знаят за репортажната фотография?

– При репортажната фотография всичко изглежда ясно – нещо се случва пред теб, вдигаш фотоапарата и снимаш. Но дори това не е толкова просто. Във фотожурналистиката не трябва да се намесваш или да изразяваш отношение към случващото се.

Но то винаги се отразява – дори само с избора на обектив и бленда. Ако блендата е по-отворена, няма дълбочина на остротата, ако е по-затворена – всичко е на фокус.

– Имате ли съвет за категорията „Снимка с история“?

– Нека децата погледнат старите албуми, да обиколят мазета и тавани, да изтупат прахоляка и да потърсят вдъхновение.

– Кои са Вашите учители във фотографията?

– В интерес на истината, съм израснал в семейство, където всички са се занимавали с визуални изкуства. Майка ми е първата жена фоторепортер в България – работила е повече от 30 години в БТА. Но с ръка на сърцето, искам да призная, че не бях вдъхновен.

По стечение на обстоятелствата започнах да уча „Фотография“, защото не ме приеха „Право“. Тогава майка ми предложи да уча фотография, и се съгласих, за да изляза от казармата два месеца по-рано.

– Кога и кой провокира интереса Ви към фотографията?

– Двама души – Янка Кюркчиева, която е автор на почти всички учебници от онова време, и Иван Бакалов, който водеше практическите ни занимания. Те ме накараха да се занимавам професионално с фотография вече 50 години. Разбира се, и с помощта на майка ми, която ме взимаше със себе си и ми показваше какво е да си фоторепортер.

Радвам се, че не влязох „Право“.

– Според вас кое е важно – теорията или практиката?

– Обучението в университета е изключително важно. Не подценявам нито теорията, нито практиката. И двете са равнопоставени. Това, което учиш, ти дава базата – знаеш как да реагираш в дадена ситуация и как да разрешиш проблем. Когато започнеш работа, подготвката ти помага. АЗ-БУКИ

Г-н Попов, какво е да си фотограф днес?

– В последните години, с навлизането на мобилните телефони, стана много лесно да бъдеш „фотограф“. Общо взето, уменията, които са ти нужни, са само да вдигнеш телефона и да натиснеш едно копче.

Но за да бъдеш добър фотограф и да умееш да работиш с професионална техника, трябва да имаш доста умения. Трябва да четеш много и да разбереш как функционира един съвременен дигитален апарат – той е миникомпютър със своите настройки. Трябва да знаеш как да го нагласиш, преди да снимаш, и какво да правиш, когато снимаш. Важното е да разбереш как действат.

– Какво бихте посъветвали децата, които ще участват във фотоконкурса на „Аз-буки“?

– Предлагам на децата да се опитат да снимат с фотоапарати. Вижда се, че някои

от снимките в предишните издания са направени с телефон, но това в мое лице не им дава предимство.

Вложете усилия, преди да започнете – четете и се информирайте, тренирайте и чак след това започнете да правите това, което искате да покажете като снимка във фотоконкурса.

– Според Вас кое е най-трудното във фотографията?

– Откровено заявявам, че най-трудното е да направиш хубава портретна снимка. Те са два вида – репортажна портретна снимка, при която нямаш конкретно осветление, и студийна, където всичко е контролирано.

Репортажната портретна снимка е много по-трудна – не знаеш нито средата, нито човека отсреща. Звучи лесно – слагаш човек срещу себе си и снимаш. Но нищо не е толкова лесно, колкото изглежда.

– Част сте от авторитетното жури на Фотоконкурса от неговото начало.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. - том 1

ИСТОРИЯ

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. - том 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. - том 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. - том 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. - том 1

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. - том 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. - том 1

Философия

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. - том 1

**Чуждоезиково
обучение**

Българско издателско списание
от 1900 г. до 2012 г. - том 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

37 18 – 24 септември 2025 г.

Същност и технология на модела STRONG

*Откъс от „Моделът STRONG – възможност за използване
и развиване потенциала на талантливите ученици от
професионалните гимназии“*

Инж. Илиян Василев

Софийски университет „Климент Охридски“
Откривателството не е търсене на нови пейзажи,
а поглед с други очи.

Марсел Пруст

Многообразието от образователни модели за подбор на съдържание и организация на учебната дейност е актуална тема в съвременната образователна теория и практика. Смесването на различни технологии от разнородни науки с цел извличане педагогическа ефективност е вече обичаен похват. Доколко обаче тези модели оправдават индивидуалните образователни потребности и способности на всеки ученик и доколко той (ученикът) е в състояние в процеса на обучение да покрие държавните образователни стандарти? В контекста на изложеното по-горе е становището на Тополска, че „Предизвикателство пред всички предлагани модели е не толкова доколко те отговарят на образователните потребности на ученика, а доколко е възможна адаптацията на изискуемите очаквани резултати, регламентирани в държавните образователни стандарти съобразно специфичните образователни способности на всеки ученик“ (Topolska 2020).

Разнообразието от системи и модели (включително разнообразни STEM практики) все повече размива границите на учебните предмети. Свидетели сме на *трансформация на парадигмалната рамка* с нови акценти, като: плуралитет на истината, мрежовидни структури от данни и знания, активно учене и творчество, мултисензорно възприемане на реалността, индивидуализация и самоусъвършенстване. Както подчертава Я. Мерджанова, „Съвременните общества се педагогизират и доста други предметни области се опитват да си присвоят педагогически мисии и задачи, за да се укрепят в социално ико-

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д-р Румяна Пейчева-
Форсайт
E-mail: r.peytcheva@fp.uni-sofia.bg

Редактор

Любомира Христова
E-mail: pedagogy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 4/2025:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Използване на системите за управление на обучението в контекста на интерактивното образование / *Силвия Парушева, Борис Банков, Гергана Касабова, Петя Страшимирова*

Military and Social Threats as Determinants of the Development of Contemporary Ukrainian Higher Education / *Mykola Pantiuk, Tetiana Pantiuk, Nataliia Bakhmat, Olena Nevmerzhytska, Svitlana Ivakh*

Любомир Русев – големият непознат педагог и психоаналитик от първата половина на XX век / Стоил Мавродиев

Педагогическа технология за обучение на учениците в началните класове за работа с диаграмно репрезентирани данни / Валентина Чилева

STEM обучение на студенти педагози в трансдисциплинарна образователна среда / Любен Витанов, Николай Цанев, Людмила Зафирова, Гургана Христова, Катерина Динкова, Калина Георгиева, Жорж Кюшев, Здравка Савчева

Изследване и анализ на нагласите на студентите при използване на генеративен инструмент на изкуствен интелект / Николай Янев, Иглика Гетова, Теодора Христова, Ива Костадинова, Георги Димитров

Моделът STRONG – възможност за използване и развиване потенциала на талантливите ученици от професионалните гимназии / Илиян Василев

Изследване на прилагането на закалителни процедури в детската градина, насочени към формиране на здравна култура при децата / Пенка Борисова

номическото пространство“ (Merdzhanova 2017, p. 16).

Синергетичните подходи, в контекста на формата и съдържанието в обучението, са необходими условия за „уплътняване“ и *трайност* на компетентностите и уменията на учениците. За качествено професионално образование трябва да има специалисти от бизнеса, които да подкрепят образователната институция или да са ангажирани чрез дейности в учебните часове, както и преподаватели, които да се запознати с дейностите във фирмите (Stratibratov 2020). Реорганизацията на *формите* на класно-урочната система разширява обхвата на възможностите за постигане на желаните образователни резултати. Необходимостта от разнопосочно хармонизиране на образователния/обучителния процес се налага и от огромната акумулация на знание, резултат от технологичния и научен бум. Затова бързият достъп до информация и умелото боравене с нея са по-важни от моментните знания на ученика (Siemens 2005). В тази насока е мнението и на И. Шивачева-Пинеда, според която сегашната класно-урочна форма е неоптимална „*в контекста и на недостатъчна възможност за индивидуален подход към учениците, както и претовареност на учителите*“ (Pineda 2023).

Една от възможностите за преодоляване на образователните дефицити е в учебното съдържание по предмети от професионалната и общообразователната подготовка да се постави акцент върху: изследователския подход, ученето чрез откриване, проектно базираното учене, проблемното учене, макар че те **изискват повече ресурс** – както финансов, така и интелектуален, от страна на учителя.

Същност на модела STRONG

Предложеният модел **STRONG** е авторски проект и по своята същност е алтернатива на обучението в средното професионално техническо образование. Той е от синергичен тип и е насочен към учениците с различна степен на успеваемост от втори гимназиален етап. Същността му се изразява в изготвянето на модулен учебен план с конкретни резултати от ученето (съгласно ЗПОО). Последните се постигат чрез решаване на практически и проектно базирани задачи в колаборация с представители от съответните браншови организации (при проявена възможност). По този начин се предоставя шанс за постигане на хармонизирано, интегрирано и практически ориентирано обучение с надстройка над изискуемите от държавните стандарти знания, умения, нагласи (отношения).

Известно е едно негативно явление в българската система за средно образование, а именно талантливите ученици, изпреварили средното познавателно ниво в един клас/паралелка, да стават „жертва“ на незнаещите и неумеещи ученици и да бъдат демотивирани. Причината за това е, че учителят е длъжен да отдели време от часа за разясняване на неясното учебно съдържание на учениците с по-нисък когнитивен капацитет. По този начин времето, отделено за работа с немотивирани, незнаещи ученици, води до „изяждането“ му за работа с талантливите. Не се дава шанс знаещият и можещ ученик да формира нови знания, дори и допълнителни, неизискващи се от учебната програма. Така се погубва и не се развива неговият *образователен капа-*

цитет и потенциал.

Надарените и талантиви ученици обикновено се определят като хора, които демонстрират изключително представяне или потенциал в сравнение със своите връстници (Hamza et al. 2020; Worrell et al. 2019). Докато надареността традиционно се свързва с академичните постижения, последните дефиниции подчертават нейното присъствие в различни области и социално-икономически среди (Ford & Moore 2005; Hamza et al. 2020). За да се отговори на този проблем, изследователи предлагат да се разшири определението за надареност отвъд академичното представяне и да се разработят по-приобщаващи методи за идентификация, включително необходимостта от интегрираща дефиниция на надареността и подобрени техники за идентификация за подобряване на текущите програми за обогатяване (Hamza et al. 2020; Worrell et al. 2019).

Идентифицирането на надарени и талантиви ученици остава сложен проблем в образованието. Johnsen (2021) подчертава разнообразните характеристики на надарените ученици, като отбелязва, че някои могат да проявяват нежелано поведение или да принадлежат към уязвими групи. Bartosh (2022) обсъжда британския подход за използване на специфични критерии за предмета (по който е изявен ученикът) за идентифициране на надареността, като подчертава, че тези критерии трябва да бъдат гъвкави и зависими от контекста. В тези проучвания има консенсус, че методите за идентификация трябва да бъдат изчерпателни, като се вземат предвид множество фактори извън само академичното представяне. Изследователите са съгласни, че са необходими ясни, обективни критерии, но трябва да се прилага обмислено и във връзка с наблюденията на учителите и други доказателства (Peters et al. 2022; Bartosh 2022; Razak et al. 2020).

Моделът STRONG представя двуетапна схема, включена във втори гимназиален етап, чрез която се формира, развива, прилага и оползотворява когнитивният потенциал на ученици, доказали своите високи познавателни възможности. Моделът STRONG предоставя възможност за по-ранно завършване на средното професионално техническо образование. Той може да бъде продължен по аналогичен ред и във висшето образование. Резултатът ще бъде времева редукция на процеса на обучение и бързо преодоляване на огромните инженерни дефицити в България.

Абревиатурата на модела **STRONG** е от англ. съкращение на Student-based Technical Re-Organization National Guideline. Моделът включва *обща част*, в която се разглеждат и анализират теоретико-дидактически и прогнозни аспекти на обучението, и *специална част*, в която се представя приложението му в конкретни специалности: „електротехник/монтъор“ и „компютърен техник“. Предлага се и детайлна времева разгъната схема по години. Моделът STRONG чрез малки корекции би могъл да се адаптира за образователния процес както във всички професионални гимназии, така и в гимназии и средни училища.

Общата идея цели редукция на времето за учене в клас на талантивите ученици по време на *втория гимназиален етап* и включването им в развиващи за тях когнитивни дейности чрез модулни курсове, частично покриващи съдържанието на базовата *общоинженерна подготовка* от първите две години на висшето образование.

Такова „подхранване“ на знанията на тези ученици би имало двойка образователна полза. *Първо*, ще генерира за най-напредналите талантиви „STRONG ученици“ улеснен преход от средно към висше образование. *Второ*, ще се съкрати ненужно „разтегнатият“ и неефективен учебен план за обучение. Създава се възможност в максимална степен да се разкрие когнитивният потенциал на талантивите ученици. Така образователната системата може да произведе група от мотивирани млади специалисти с голяма прогнозна перспектива.

Положителен ефект е, че съществуването на модулни обучителни „ядра“ в средното професионалното образование би било своеобразен катализатор на мотивацията за учене и това ще доведе до общо подобрене на дисциплината в учебната дейност.

Моделът е необходимо да се реализира при спазване на следните **изисквания**.

Първо, в паралелките учениците да се обучават по професии с еднакви или сходни учебни планове и програми.

Второ, нивото на талантивите ученици в отделните паралелки да бъде относително еднакво, т.е. да не се формират микроядра с ясно изразени „бързи“ и „бавни“ ученици.

Трето, необходимо е да се разгледа, обсъди и анализира заедно с преподаватели от висшето училище „продължението“ на учебното съдържание (в частта от базовата инженерна подготовка), което ще се изучава в „STRONG-α“ периода, така че талантивият ученик не само да формира изискуемите професионални компетенции, но и да ги надгради. Тази „образователна инвестиция“ за STRONG ученика му предоставя правото като студент, чрез допълнителен изпит, да защити своята оценка от училище, да слее първите две учебни години и да финализира по-бързо обучението си по специалността.

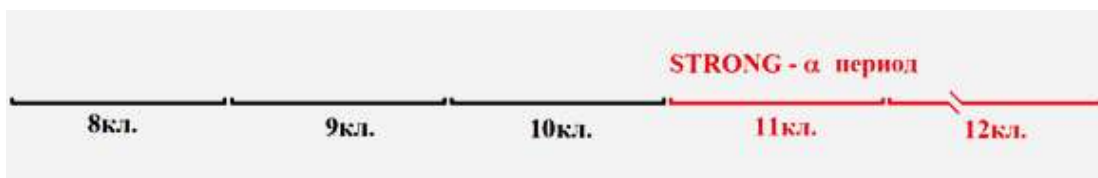
Четвърто, нужно е да се разгледа, обсъди и анализира съвместно от учители и преподаватели от висшето училище „продължението“ на учебното съдържание от „STRONG-α“ периода в „STRONG-β“ периода, така че за талантливите ученици надградената професионална компетенция над ДОС да е двойна: създадена веднъж в средното училище и още веднъж – във висшето училище.

По този начин се преодолява повтарянето на едно и също учебно съдържание в различните нива (съгласно НКР) и степени в образователната система. Този проблем е с разпопосочни отрицателни ефекти в образователния процес както в средното, така и във висшето образование.

Пето, обучението „чрез работа“ във втория гимназиален етап да се организира за ученици, които са навършили 16 години.

Времева реализация на модела STRONG

В българската образователна система, съгласно ЗПУО, има два гимназиални етапа: първият гимназиален етап обхваща VIII, IX и X клас и вторият гимназиален етап включва XI и XII клас. Както се посочи в настоящата статия, моделът STRONG в професионалните гимназии обхваща втория гимназиален етап на обучение. Съгласно представения модел подборът на талантливите ученици, участници в модела STRONG, се извършва в X клас (фиг. 1).

Фигура 1. Времево разпределение на модела STRONG

„STRONG-α“ периодът започва в XI клас и се разделя на *две фази*: първата фаза е *модулната фаза* (МФ), втората е *фазата на работна практика* (ФРП). В модулната фаза се включва обучението в XI клас и част от XII клас или дори целият първи срок в зависимост от продължителността на модулите, тоест три срока.

Както се посочи, подборът на талантливите ученици, участници в модела STRONG, се извършва в X клас.

Като отправна точка за подбор на талантливи ученици може да се работи в две насоки.

– *Първи вариант*: тест за проверка на творческото и иновативното мислене.

– *Втори вариант*: чисто нормативно да бъдат използвани резултатите от НВО в X клас или оценките по математика и техническите дисциплини, които се изучават до началото на десети клас.

От съдържателна гледна точка, новото, надграждащо учебно съдържание е разделено на 12 модула, или средно по 4 на срок. След всеки от модулите се полага изпит. През втория срок на XII клас – фазата на работната практика, ученикът участва в реалния производствен процес, като прилага на работното място своите професионални компетенции, надгражда ги и формира нови. Той работи под ръководството на специалист от практиката, който го наблюдава, контролира и удостоверява формираните практическите знания и умения. Желателно е практиката да се провежда в модерни, технически отлично оборудвани фирми и компании от отрасъла, в институти на БАН, национални агенции или изследователски центрове. Завършването на „STRONG-α“ периода се осъществява чрез полагане на общ теоретико-практически изпит по професията, който се базира на защита на разработен от ученика дипломен проект. Така наред с дипломата за средно образование талантливият STRONG ученик ще получи както свидетелство за професионална квалификация по обучаваната професия, така и сертификат STRONG, с който ще се даде шанс за съкращаване срока на обучение във висшето училище.

Фигура 2. Детайлен разчет на „STRONG-α“ етап

Представеният модел предоставя възможност за реализиране и на връзката средно – висше образование. Вторият – „STRONG-β“, период се реализира в първите две години на висшето образование. Обучението по модули в „STRONG-α“ периода покрива учебното съдържание от курсовете на първата и частично на втората година на обучение в технически университет (напр.: физика 1 и 2 част, висша математика 1 и 2 част, електротехника 1 и 2 част, програмиране 1 и 2 част, електроника и електрически измерване за електрически специалности и програмиране и алгоритми, програмиране на C++, Java, SQL и др.). На STRONG учениците няма да се налага присъствие на лекционните занятия, но за да се покрият необходимите кредити, ще полагат изпити по съответните учебни дисциплини. По този начин обучението в ОКС „Бакалавър“ може да бъде организирано по индивидуален план и да приключи за 5 семестъра от общо 8, т.е. за две години и половина. Това е една и от бъдещите тенденции във висшето образование за България. Таблично целият STRONG модел изглежда по следния начин.

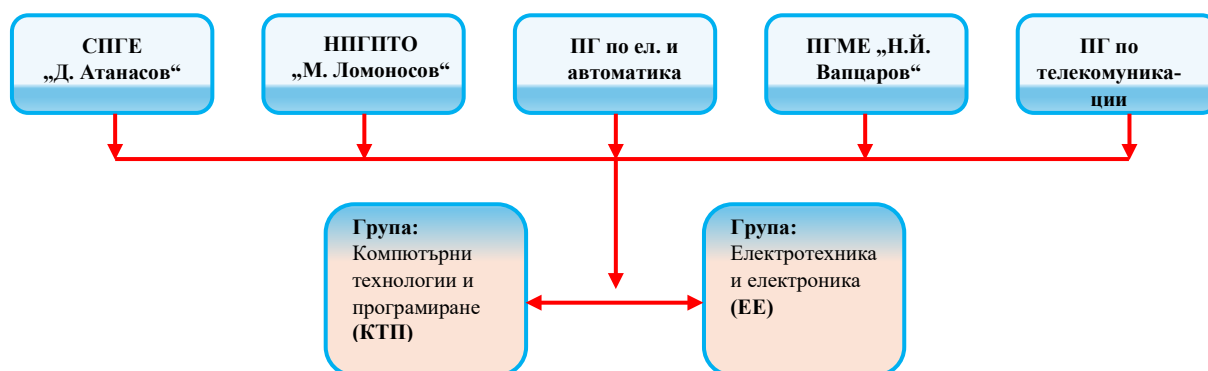
Таблица 1. Цялостна времева рамка на модела STRONG

α-период	<i>Реализира се като първи етап в системата на средното образование. Обхваща втори гимназиален етап на средното образование.</i>
β-период	<i>Реализира се като втори етап в системата на висше образование, в ОКС „Бакалавър“ . Обхваща първи и втори курс от учебния план на ОКС „Бакалавър“.</i>

Пример за приложение на проект STRONG

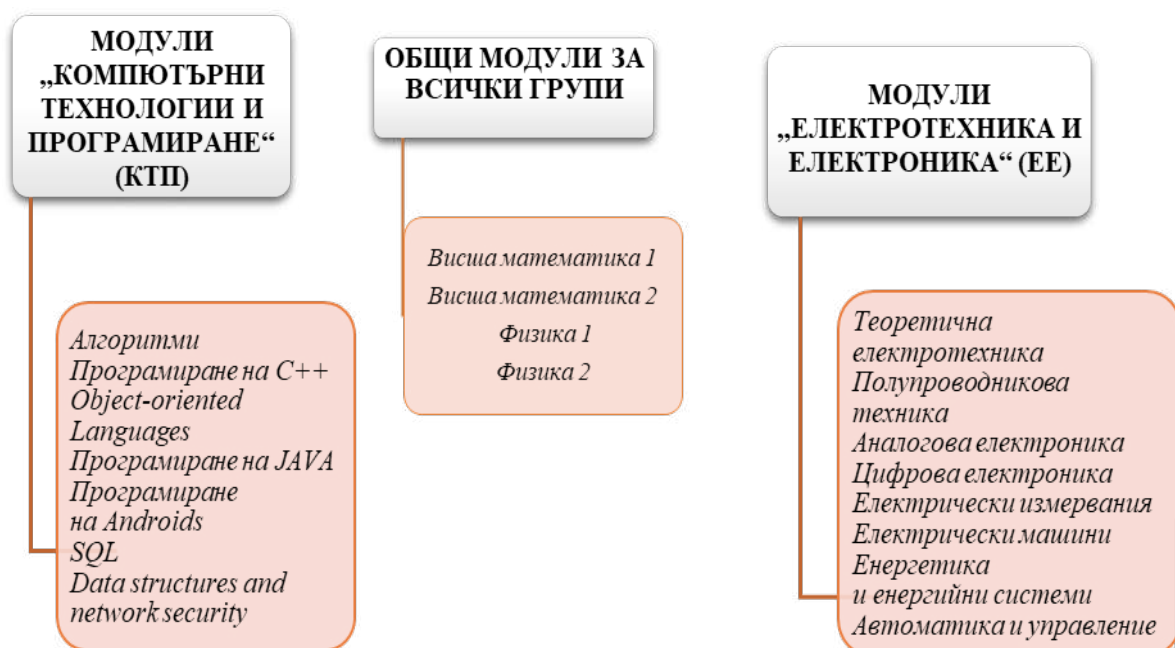
В настоящата статия моделът се представя в пет софийски професионални гимназии, в които има едноименни или сходни специалности по професионално направление 523 „Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника“. Професионалните гимназии са: Софийската професионална гимназия по електроника „Дж. Атанасов“, Националната професионална гимназия по прецизна техника и оптика „М. Ломоносов“, Професионалната гимназия по механо-електротехника „Н. Й. Вапцаров“, Професионалната гимназия по електротехника и автоматика (ПГЕА) и Професионалната гимназия по телекомуникации.

В тези училища се реализира прием в специалностите „Компютърна техника и технологии“, „Системно програмиране“ и „Приложно програмиране“. Те имат сходни планове, които могат да се комбинират за напредналите STRONG ученици в STRONG група „Компютърна техника и програмиране“ и STRONG група „Електротехника и електроника“.

Фигура 3. Селекция на две „STRONG“ групи

Предложено е примерно *разпределение на Модулната фаза* (от автора) за двете групи.

Фигура 4. Разпределение на модулната фаза в модела STRONG

Модулите могат да са организирани лекционно (по подобие на университета) с различен хорариум. Подбраните модули са част от общотехническата задължителна инженерна подготовка с дисциплини от първи и втори курс в техническите висши училища.

Както беше посочено, след *модулната фаза* за оставащото учебно време ученикът влиза в *работно-практическата фаза*, като тук вариантите за формиране на групи могат да бъдат (примерно): първо, група от модули КТП в съвременна софтуерна компания за разработване на софтуер на работен стаж (платен или неплатен); второ, група ЕЕ в съвременна компания от сектора на електроенергетиката или електрониката, компании като ТЕЦ – София, и някои дружества от групата на „Топлофикация“.

През този етап може да се диференцира изборът на фирмата/предприятие по показател специалност на паралелката на ученика и колаборация на училището, с което работи. Така обучението по модела STRONG се обвързва и с дуалната система на обучение.

При липса на подходяща фирма учениците могат да се изпращат в структури на институти-те към БАН или Софийския университет при съответна колаборация с тези институции.

Освен модулното и практическото обучение в XI и XII клас се изучават и основни предмети, включени в учебния план (например: БЕЛ, гражданско образование). Те са част от общообразователната подготовка и ще се интегрират като часове между модулите с цел покриване на държавните образователни стандарти.

Както се посочи, ученикът, преминал *STRONG обучение в „STRONG-α“ етапа*, получава допълнителен сертификат, в който *подробно са разписани модулите*, които е изучавал и е положил успешно изпитите. Ако се изгради система за изпитване с участието на преподаватели от акредитирано висше училище, STRONG учениците могат да се приемат във висшето училище и да получат необходимите кредити според общата Европейска рамка за трансфер на кредити ECVET.

Представеният **STRONG** модел на обучение за талантливите ученици поражда много образователни, педагогически, психологически и социални въпроси, свързани с процеса на обучението, както и проблеми, обвързани с промени в организацията и съдържанието на професионалното образование в България. Ценното е, че чрез практическата насоченост на модела учениците сливат границите на учебните предмети, непрекъснато трансформират и усъвършенстват своето познание и осъзнават възможността да развият и доказват в реалната практика професионалните си компетентности. По този начин те стартират създаването на свой собствен професионален опит – основа за развитие на професионалната им пригодност в бъдеще. Работата в реалната практика им позволява да виждат динамичните промени в професията, както и необходимостта да бъдат адекватни личности и специалисти в общества, развиващи „икономика на знанието“.

Пълния текст четете в „Педагогика“, кн. 4

Въвеждане на технологиите в учебния процес

Откъс от „Интерактивните платформи – средство за по-лесно усвояване на учебния материал“

Ренета Цветкова

Средно училище с езиково обучение „Александър Сергеевич Пушкин“ – Варна (България)

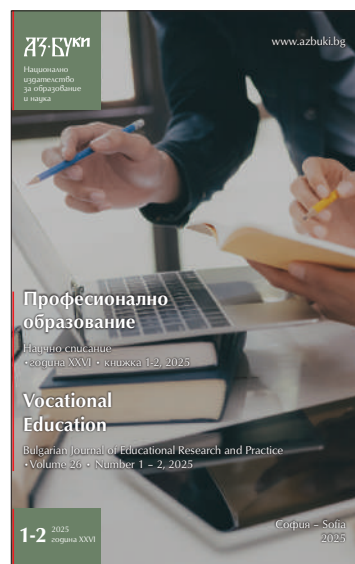
1. Видове интерактивни платформи и тяхната същност

Интерактивните платформи представляват взаимодействие и активно участие между потребителите и съдържанието. Платформите могат да бъдат много разнообразни и предлагащи различни интересни направления за използващите ги. Съществуват редица приложения, които потребителите имат възможност да използват във всякакъв аспект – за пазаруване, за бизнес, за обучение, за игри и други.

В сферата на образованието се използват интерактивни платформи, насочени към интересите на учениците, те имат занимателен характер и с тях се цели да се постигне повишаване интереса на обучаемите към уроците, по-лесно усвояване на материала и постигане на по-високи постижения. Интерактивните платформи представляват онлайн среди за обучение, които комбинират различни дигитални ресурси – видеоуроци, упражнения, симулации, игри, тестове и други. За разлика от традиционния модел на обучение, при който ученикът често остава пасивен получател на информация, тези платформи насърчават активно участие, самостоятелност и ангажираност.

Интерактивните платформи, които се употребяват в учебната среда, са: Kahoot, Book creator, Escape room, Canva video editor, Prezi, Genially. Съществуват още редица приложения, които могат да бъдат използвани в учебния процес.

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

*Списание е представено в
ERIH PLUS; CEEOL; EBSCOhost;
Google Scholar; Primo; ExLibris*

Главен редактор

Проф. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактор

Проф. Ренета Димитрова

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Професионално образование“, кн. 1 – 2/2025:

Възможности за приобщаване
чрез дуално обучение / *Силвия То-
нева*

Как изкуственият интелект про-
меня образованието / *Магдалена
Мъглижанова*

Социално-икономически
фактори и интегрирана система
за управление – ефективен
механизъм за качествено
професионално обучение / *Мария
Гюлеметова*

Интерактивните платформи – средство за по-лесно усвояване на учебния материал / *Ренета Цветкова*

Ролята на професионалното STEM образование в изграждането на култура на стандартизация: предизвикателства и възможности / *Боряна Илиева*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Преход към дигитално доверие – ролята на фирмения имейл в успеха на малките и средните предприятия / *Никола Цоцев*

АНАЛИЗ

Анализ и избор на структурни компоненти на нискостойностен паралелен делта робот / *Станислав Цолов*

Някои от платформите са на български език, което ги прави по-достъпни за учители и ученици, но има и на много други езици, които също могат да бъдат прилагани по време на учебните занятия.

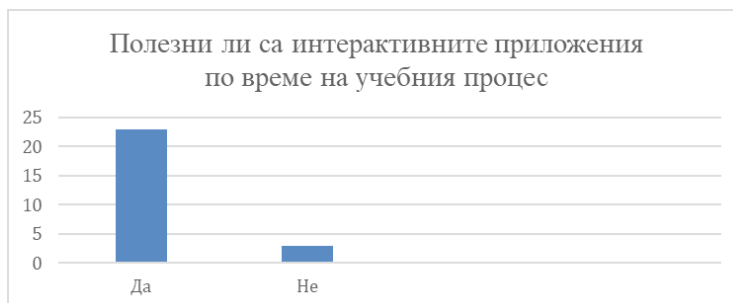
Тези приложения дават възможност на учители и ученици да разгърнат своя потенциал и възможности. Те могат да разнообразят преподаването на урока, да го направят по-вълнуващ, интригуващ и въздействащ, а учениците, от своя страна, да подготвят домашни, проекти и да се подготвят за учебния час по по-увлекателен начин.

2. Интерактивните платформи – средство за по-лесно усвояване на учебния материал

Образованието търпи значителни промени под влияние на бързото развитие на технологиите. Една от най-съществените иновации в тази област са интерактивните образователни платформи, които се утвърждават като ефективно средство за по-лесно усвояване на учебния материал. Те навлизат много бързо в сферата на образованието и представят интерес за учители и ученици, тъй като обогатяват учебното съдържание и процес. Чрез тях се постига задържане на вниманието на учениците и се наблюдава по-бързо усвояване на учебния материал. Това е така, защото интерактивните платформи позволяват уроците да се представят по достъпен начин, по-трудните теми могат да се предадат чрез визуализация – изображения и видеа, което ги прави по-лесни за научаване.

Анкетираните са 26 ученици, които отговарят на въпроса дали използването на приложенията по време на учебния процес е полезно за тях.

Фигура 1 представя техните отговори.

Фигура 1. Отговори на учениците за полезността на интерактивните платформи по време на учебния час

Нагледно се представя, че голяма част от тях избират положителен отговор, а именно това са 23 ученици. Останалите 3 ученици считат, че интерактивните платформи не са им от полза по време на тяхното обучение.

В процентно съотношение данните изглеждат по следния начин:

Фигура 2. Отговори на учениците в процентно съотношение

Кръговата диаграма от фиг. 2 онагледява, че 88% от учениците смятат, че интерактивните платформи са полезни по време на техния обучителен период. Само 12% дават отрицателен отговор.

След проведената анкета последва анализиране на отговорите на учениците, които представят своите нагласи относно ползата при въвеждането на интерактивните платформи по време на учебния процес. Изследваните лица посочват своите аргументи за ползата от внедряването им. Някои ученици имат и негативна нагласа.

Таблица 1 представя мнението на учениците спрямо интерактивните платформи и защо има или няма полза от тях в учебния час.

Таблица 1. Мнение на учениците спрямо ползата на интерактивните платформи

Полза	Нямат полза
Участвам активно в уроците чрез интерактивните платформи.	Мога да си уча урока и без тях.
Запомням по-добре наученото.	Предпочитам да използвам учебници.
Правят уроците по-забавни и интересни.	Не ми е интересно.
Задържат вниманието ми.	
Материалът се усвоява по-лесно.	
Чувствам се в по-спокойна и ненапрягаща среда	

Стига се до извода, че голяма част от учениците откриват ползите на интерактивните приложения и смятат, че те допринасят за по-лесното и устойчиво научаване на уроците. Повечето от тях лесно се адаптират към технологичната среда и проявяват интерес. Малка част от учениците считат, че традиционният начин на преподаване също е от полза и не са необходими технологични средства, за да се научи даден урок.

Интерактивните платформи се превръщат в необходим и ценен помощник в образованието. Те улесняват разбирането и усвояването на материала чрез практическо участие, визуализация и гъвкав достъп. С тяхна помощ ученето вече не е пасивен процес, а интерактивно, ангажиращо и ефективно преживяване.

Технологиите и използването им са съвременният начин на преподаване. Чрез тях се постигат високи резултати, защото те се отличават с оригиналност, достъпност и пробуждат интереса на учениците. По този начин учениците по-лесно усвояват поднесен материал и получават трайни знания и високи оценки.

Въвеждането на платформите са иновационен начин да се разнообрази и обогати учебното съдържание и образователният процес да бъде ефективен.

3. Заключение

В днешно време технологиите са неразделна част от живота на учениците. Все по-често в училищата се използват компютри, планшети и телефони не само за забавление, но и

Избрано

за учене. Една от най-модерните форми на учене е чрез интерактивни платформи – специални онлайн среди, които помагат на учениците да усвояват учебния материал по интересен и лесен начин. В съвременното образование дигитализацията играе ключова роля в начина, по който учениците възприемат и усвояват учебния материал. Едно от най-иновативните средства в този процес са интерактивните платформи. Те предлагат динамична, достъпна и ангажираща среда за обучение, която значително улеснява учебния процес. Интерактивните платформи създават динамична и мотивираща учебна среда, която отговаря на нуждите на съвременните ученици. Те представят учебния материал по разбираем, визуален и достъпен начин, което улеснява както усвояването, така и прилагането на знанията. Благодарение на тези технологии ученето става по-ефективно, персонализирано и приятно.

Пълния текст четете в „Професионално образование“, кн. 2

Отговорността и безотговорността според Дерида

Откъс от „A Commitment to Irresponsibility: on Derrida's Passions: 'An Oblique Offering'“

Johan de Jong

Leiden University, The Netherlands

When I was asked, for a symposium on the legacy of deconstruction,¹ to choose one of Derrida's texts which I believe still yields important insights today, I could have chosen many. But I quickly and without much hesitation settled on "Passions: 'An Oblique Offering'". First published in 1992, in the essay-collection *Derrida: A Critical Reader*, it is a text written by Derrida, but the title was not his. Perhaps fittingly, this is a text written under the title of another. The title was itself offered rather obliquely to Derrida by David Wood, who edited this collection of essays and commentaries on Derrida's writings, and invited the man himself to contribute by writing a text under this title. That essay collection is not unlike the symposium that I presented at, or the present special issue of *Filosofiya*: collecting a number of very different readers, voices, perspectives around the focal point of "Derrida".

Initially, "Passions" is about what it means for said focal point, Derrida himself, to respond to this invitation. If we imagine that Derrida had been invited to contribute to the present special issue, his text would surely not have been merely one among others. Or worse: what if somehow it were! This would be seriously disappointing, and more than a little rude on his part. It seems that his contribution could only not disappoint if it were somehow disruptive of the proceedings, which would paradoxically mean that only a disruption of our expectations would be in line with our expectations. For Derrida, this in fact expresses something important about the general logic of any invitation.

This logic of invitation is the first thing I wish to

Заглавието е на редакцията

www.philosophy.azbuki.bg

Списанието се реферира
и индексирва в Web of Science

Главен редактор
Проф. Д.Ф.Н. Владимир Градев
(изпълняващ длъжността)
E-mail: vgradev@phls.uni-sofia.bg

Редактор
Д-р Силвия Петрова
E-mail: philosophy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Философия“, кн. 2/2025:

ОТ РЕДАКЦИЯТА
Derrida after Yesterday / *Darin Tenev*

ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА
Instituting Gestures, Inescapable Ways: Derrida and Zhuangzi Compared / *Héctor G. Castaño*

The Obvious Unsaid: An Inquiry into Heidegger's Doctrine via Derrida / *Severina Stankeva*

ФИЛОСОФСКИ ПРОБЛЕМИ
Deconstruction as the Thinking
of Secret / Yuji Nishiyama

The Concept of Phantasm in the
Work of Derrida / Darin Tenev

A Commitment to Irresponsibility:
On Derrida's Passions: 'An Oblique
Offering' / Johan de Jong

ФИЛОСОФИЯ
И СЪВРЕМЕННОСТ
Blindness and Insight of Reading:
Deconstruction Between Jacques
Derrida and Paul de Man / Yusuke
Miyazaki

Derrida and Kristeva Play
Sollers' Numbers (A Gamer's Mode
d'emploi) / Miglena Nikolchina

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ
Conceptual Encyclopedia of
Hermeneutics / Valentin Kanawrow

The Problem of Religious
Diversity: A Philosophical
Approach / Nikolai Mihailov

highlight from "Passions". The text describes how responding to any invitation involves an experience of the impossible. It is always unclear what it would mean to respond well. What Derrida works out here, with characteristic virtuosity, has become more famous through his later deconstruction of hospitality in *Of Hospitality*. The logic is very similar, forcing the one who responds into a specific type of double movement. On the one hand: we necessarily, and justly (I stress this), foreclose the alterity of other. That is, in the case of hospitality: justice demands that we come to know the stranger; which means discriminating, engaging them necessarily through existing categories, recognizing them, interrogating them, gauging their threat or promise, and so on. In a similar way, for any invitation, we must investigate for what we are invited, what is asked of us, to what ritual rules we are supposed to conform and what given expectations we are asked to meet, etc. On the other hand, we can only do this by presupposing some unconditional openness to the other that already exceeds those discriminatory and necessarily appropriating gestures. In the case of an invitation: any meaningful response to an invitation requires that we exceed merely prescribed ritual. Sticking merely to prescribed duties is not only impolite, but it would in fact be – just as much as throwing all said expectations and duties to the wind – irresponsible. Hospitality and invitation demand the impossible negotiation of these two movements. The same can be said of any situation of inheritance, as worked out by Derrida in *Specters of Marx*, as the "*injunction to reaffirm by choosing*" – to critically sift through a legacy that is never fully transparent and thus can only be a legacy insofar as it both calls for as well as defies interpretation, or: "around a secret" (Derrida 1994, p. 18ff.).

Although these logics are quite well-known, the discussion of the invitation in "Passions" allows Derrida to place an emphasis that is less obvious in the discussion of hospitality. Not just that one must also always discriminate, that justice also demands negation of the alterity of the other, but also that it belongs to the unconditional hospitality of any invitation that the invitation be open in a way that is highly paradoxical: an invitation is pressed upon the invitee, is urgent, but in such a way that the invitee is left absolutely free in their choice of response (otherwise the invitation would be coercion). In other words: any 'proper' response to an invitation (if there could ever be one) must include that it may be refused. This is even more emphatically so when it concerns a friendly invitation, and "Passions" also repeats Derrida's beautiful definition of friendship, developed more fully in *The Politics of Friendship*, as the strange duty to go beyond duty (Derrida 1995, p. 7ff.).

All responsibility must thus contain an element of irresponsibility. This, however, not in the sense that one must be able to stay mute (as if non-response were not itself also a response!), but in the precise sense that the 'right' or 'correct' mode of response to anything (even if that could be clear, which would require knowing the context to an impossible degree) would itself still be irresponsible, would merely be conforming to already existing expectation, rule or ritual, thus relegating responsibility to prescribed duty.

If I emphasize this, it is because a reading of a certain Levinasian type was for a long time dominant in ascertaining the value and ethics of deconstruction. This reading runs two risks: first, that unconditional openness and hospitality to the other is ultimately privileged over what is in fact the equally indispensable discriminatory and appropriating movement. Second: that this privileging happens in the name of the Levinasian primacy of the ethical over the ontological, such that, ultimately, responsibility itself becomes the name, the hyper-value with which philosophy justifies itself. In a certain interpretation, this could lead to the idea that deconstruction is the responsible way of negotiating philosophical questions. At its worst, this would suggest that ‘doing deconstruction’ is the way to be responsible or to take one’s intellectual responsibility.

“Passions” counters this with rare force, in a style that I take to be prototypically Derridean: no philosophy, including deconstruction, can justify itself with reference to its *being* responsible, to its *having taken* its responsibility, even as some kind of meta-virtue. It is precisely the seeking of such justification (traditionally in the domain of ethics) that constitutes for Derrida the metaphysical desire for purity or for “rigorous non-contamination” (Derrida 1991, p. 10); the desire to escape the aporetic strictures that any instance of decision places upon us; to have a decision be made for you by being exonerated through some principle, distinction, criterion, value or what have you, that would itself be unproblematic and that would determine the right way to proceed.

This leads Derrida to one of my favorite passages of the text, which I cite here, urging readers to read the two pages leading up to it:

[...] let it not be said too precipitately that these questions or these propositions [by Derrida or of deconstruction, JdJ] are *already* inspired by a concern that could by right be called ethical, moral, responsible, etc. For sure, in saying that [...], one gives ammunition to the officials of anti-deconstruction, but all in all isn’t that preferable to the constitution of a consensual euphoria or, worse, a community of complacent deconstructionists, reassured and reconciled with the world in ethical certainty, good conscience, satisfaction of service rendered, and the consciousness of duty accomplished (or, more heroically still, yet to be accomplished)? (Derrida 1995, p. 17)

So, whatever happens today, whether in symposia or in special journal-issues reflecting on deconstruction’s contemporary significance – in any case and for goodness’ sake, do not let such a community be formed!

What I came to admire over the years about Derrida’s texts is this critical eschewing of reassurance and good conscience, of moral superiority and self-justification. This belongs to the specific type of performativity or reflexivity that is characteristic of his texts (with ‘reflexivity’ I resort to a term Derrida avoided – because there is for him insufficient stability and determinability of the purported ‘self’ to which a reflexive would return). In the 1960’s, this started as a problem of language, of which Derrida wrote in the opening lines of *Of Grammatology* that the problem of language “has never been simply one problem among others” (Derrida 1997, p. 6). His subsequent extensive textual experimentation – often dazzling; the very source of inspiration for his admirers and the very fuel for his detractors, and what “Passions” itself attempts to thematize under the heading of the “oblique” – was the result of the question: what language could explicate the inherent limits of language? These limits are now well-known: that communication is ill-conceived as ‘transport’ of a meaning that would ‘arrive’; that all language – including that of deconstruction – involves binary hierarchies that produce “supplementary” effects, and so on. So, what language or mode of thinking or writing could itself explicate such limits while taking them into account? But also, beyond the language of limits, given the open character of meaning, what new and surprising forms of language, text and writing could better articulate and explicate the concepts, questions and problems at hand? In “Passions”, Derrida repeats forcefully that there was no ‘ethical turn’ in the 1980’s and ‘90’s, warning against what he calls the “remoralization of deconstruction” (Derrida 1995, p. 15). And I agree: the early work on language indeed is already a performative attempt to do justice to the matter at hand in a way that precedes Derrida’s specific later (seemingly more explicitly ‘ethical’) conceptions of the relation between deconstruction and justice. That is: by reflexively taking its own irreducible complicity into account (here: the complicity between the constatively stated limits of language, and the very language that explicates them).

It is this reflexive or performative eschewing of the final word, the final justification, the pure distinction, even for the discourse that states this – that lends Derrida’s texts their characteristic *obliqueness*: a certain lack of determinate directedness; an errancy (Derrida 1997, p. 162ff.) or “destinnerant indirection” (Derrida 1995, p. 24) that is at play as soon as there is any trace anywhere; a structural lack of definite arrival.

The classical term for this type of text might be the essay, except that the open search of the classical essay is typically bound together by a “topic”. What binds or drives Derrida’s texts seems to be

neither a given topic, nor some determinate ultimate philosophical value like responsibility, but rather his specific type of engagement or commitment that is always reflexively split between its unconditional stakes on the one hand, and on the other hand the limitations of the conditional language with which those stakes can only be engaged. This split and always partly irresponsible commitment is what drives deconstruction. Derrida has named it commitment, engagement, pledge, promise, acquiescence, double ‘yes’. This split and at least double commitment is always primary in the sense that there is no further ‘what’ that grounds it. In “Passions”, Derrida calls this lack of further specification of what drives this irresponsible-responsibility: the “secret”. That one can never guarantee where and how this commitment arrives, or that this commitment of deconstruction will result in what is responsible, just, right, good or moral – that is not just a risk to be avoided. I would say that this is a risk to be *cultivated*. That is how I see philosophy, and that is one area where I see deconstruction being important today.

This makes Derrida’s texts fundamentally *unsettling*, a core value of his work. That is not a pessimism. Yes, all unsettling opens up the space of all the anxieties of vulnerability, as well as those of surprise, promise, revolution. As is well-known, for Derrida this does not preclude decision but enables it or rather makes any decision an experience of the impossible (Derrida 2002), and on this point I follow Derrida pretty much to the letter. What it does, is transform the structure of negotiation, away from the desire for being in the right.

Confusing these two happens not only in the old allegations of the so-called relativism and nihilism of ‘post-modernism’. The objection is making a comeback today in a new culture war: a new generation holding that only the relative ideological, economic and political stability of the 1990’s could *afford* itself all this oblique indirection. For them, citing the well-known big issues of today (climate change, the rise of right-wing populism, the demands for social justice), you are always in a trench, make sure to pick the right one before anything else. All the rest is “both-sides-ism”. I see the guiding impulse of that thought, not as progressive but as pre-deconstructive, working from the false opposition between the responsibility for taking up a position, and the unavoidable element of irresponsibility contained in all philosophical commitment.

Let me end with a final thought on this point. “Passions” ends as a text on literature. Derrida explicitly does not define literature, but points out an aspect of it, that I think is also essential to philosophy. Literature is that strange and precious phenomenon of having institutionalized an absolute space for irresponsibility. Because it is a space in which one may go anywhere, ungoverned by pre-direction, responsibility, purpose, value, etc. Literature, writes Derrida, is the modern institutionalization of “the right to say anything”. He writes:

But this authorization to say everything paradoxically makes the author an author who is not responsible to anyone, not even to himself, for whatever the persons or the characters of his works, thus of what he is supposed to have written himself, say and do, for example. And these “voices” speak, allow or make to come – even in literatures without persons and without characters. This authorization to say everything (which goes together with democracy, as the apparent hyper-responsibility of a “subject”) acknowledges a right to absolute nonresponse, just where there can be no question of responding, of being able to or having to respond (Derrida 1995, p. 28 – 29).

All censorship jeopardizes democracy; they go hand in hand, violating the right to non-response in holding authors to account. Yet, to institutionalize is to establish a field. However, clearly this field is not overseeable, because the borders of this field of absolute non-response, are as porous as any other. This is evident, for example, in how our commitment or engagement in both reading and writing (its reasons, value, and effects) infiltrate our lives and the world – how “these ‘voices’ speak, allow or make to come” – in ways that clearly overflow that purportedly autonomous domain. As the (ir)responsibility of literature comes to depend on its right to non-response, its “right to keep a secret” (Derrida 2024, p. 50) – as the author is never to be blamed for its undeniable effects – literature becomes at once “the most innocent thing there is” as well as “the most unbearably criminal thing there is in the history of writing” (Derrida 2024, p. 112n1); “at once infinitely perverse and innocent” (Derrida 2014, p. 24).

Пълния текст четете във „Философия“, кн. 2